

De Driekoningen in de naamgeving (1)

I. IN DE TOPONYMIE

Bij het exciperen van de schepenbrieven van Antwerpen en het leiden van verhandelingen over toponymie en antroponymie is ons gebleken dat zowel de vroegere persoons- als de plaatsnaamkunde de sporen draagt van een grote vertrouwdheid van onze voorouders met de Driekoningen.

Wat betekenden de drie namen van de wijzen uit het Oosten ?

Algemeen geldt volgende verklaring :

Melchior = Hebreeuws = de koning (God) is licht.

Gaspar = Perzisch kandschwar = schatbewaarder.

Balthazar = Perzisch = God beschermte zijn leven (2).

De wijzen komen in het evangelie van Matheus (2, 1-12) voor, maar niet als koningen (3). Pas later begon de

(1) Deze tekst is de neerslag van twee lezingen gehouden voor de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie, op 29 mei 1995 en 27 januari 1997. Onze oprechte dank aan Lic. Kenneth Mores, assistent in het gemeentearchief van Kontich, voor zijn gewaardeerde hulp bij het totstandkomen van dit artikel.

(2) Debrab., Van Voornaam, 118-120. Iconografische voorstellingen : Gaspar = de jonge, de zwarte ; Melchior = kaal met baard ; Balthazar = rijpere leeftijd. Voor interpretatie van de aangeboden geschenken, verwijzen we nog naar ANGELLO, *Liber pontificalis Ecclesiae Ravennae*, II, 2.

(3) Psalm 71, 10 : verwijst wel profetisch naar koningen : « Reges Tharsis et insulae munera afferrent ; reges Arabum et Sabae dona adducent ». Saba is Ethiopië, vandaar waarschijnlijk dat een der wijzen een donkere huidskleur zal toege-

fantasie te werken, immers « het sobere verhaal werkte op de verbeelding... » (4).

De auteurs zijn het niet helemaal eens over de eerste vermelding van de driekoningennamen. Goosen laat de namen teruggaan tot de 6de eeuw. « Vanaf de 6de eeuw kwamen in de *Excerpta Latina Barbari*, een bewerking van een Alexandrijnse kroniek uit de 5de eeuw, de namen Bithisarea, Melchior en Gathaspa (Balthasar, Melchior en Caspar of Jaspas) en raskenmerken voor (bruin, zwart en blank). Men wist zelfs de namen van hun koninkrijken. De volgorde van de namen wisselde. [...] De zwarte koning was sinds de 15de eeuw een normale verschijning op de afbeeldingen. » (5).

J. Herbillon laat de namen tot de 8ste eeuw opklommen. Reden tot die late vermelding zoekt hij in het feit dat de driekoningennamen geen echte heiligennamen zijn geworden (6).

schreven krijgen. Zie ook de triptiek Jan Floreins van Memling, in opdracht van het St.-Janshospitaal te Brugge, uit 1479, waar een der wijzen pikzwarte gelaatskleur heeft (DE VOS, 160 ; onze dank aan mevrouw M. Feldenkirchen die ons dit schilderij signaleerde). — Jesaja 60, 1-12, dat eveneens gelezen wordt in de liturgie van 6 januari, wijst vooruit op de Driekoningen. In vers 3 is er expliciet sprake van koningen uit Saba, al wordt er geen getal op gezet.

(4) GOOSEN, 287.

(5) GOOSEN, 288-289. Zie over de volgorde, onze statistieken. Ook leeftijden werden aan de Driekoningen toegeschreven : 40, 30 en 15 jaar. De eerste en oudste koning wordt vaak knielend afgebeeld, de tweede op uitkijk staande voor de derde, de jongste, die juist aankomt.

(6) Voor het opduiken in de 8ste eeuw : HERBILLON, 99.

De *Catalogue Général de tous les Noms des Saints* vermeldt de namen niet, wat hen dus voor dopelingen minder geschikt maakte. Graaf, oud-deken en pastoor te Ouderkerk, vermeldt wel Melchior en Caspar en omschrijft ze vreemd genoeg zelfs als « Sanctus » (Graaf, LV, XLV). Men vergelijkte met de benamingen « die heiligen Dreikönige » die in Duitsland en vooral te Keulen gebezigd worden. Het *Rituale Romanum* stelt over doopnamen : « Et quoniam iis, qui baptizantur, tamquam Dei filii in Christo regenerandis et in ejus militiam adscribendis, nomen imponitur, curet ne obscœna, fabulosa, aut ridicula, vel inanium deorum, vel impiorum ethnicorum hominum nomina imponantur, sed potius, quatenus fieri potest, Sanctorum, quorum exemplis Fideles ad pie vivendum excitentur, et

Volgens Larousse zouden de namen van de wijzen pas in de 9de eeuw verschijnen, zij het nog niet echt gedifferentieerd. Die differentiatie treedt pas op in de loop van de 12de eeuw. De etnische afkomst wordt aangeduid vanaf de 15de eeuw (7).

Afb. 1 : Keuls pelgrimsteken, toont in gotisch rasterornament de aanbiddende en vertrekkende Driekoningen. Het origineel van ons pelgrimsteken dateert uit de 14de eeuw en wordt bewaard te Stockholm.

patrociniis protegantur ». De praktijk bij de driekoningennaamgeving schijnt van het achterdeurtje (« quatenus fieri potest ») gretig gebruik te hebben gemaakt...

(7) LAROUSSE VI, 962.

In een eerste deel willen we het toponymisch voorkomen van de Driekoningen, dus de naam als huisnaam of uithangteken, onder de loep nemen. Als eigenlijke veldnaam hebben we de naam vooralsnog niet of zelden ontmoet (8). Hij zou in voorkomend geval kunnen wijzen op een of andere broederschap of kapelanie die als eigenaar haar eigen benaming aan een perceel had doorgegeven of als secundaire naam naar een huisnaam was vernoemd (9).

De Driekoningen zijn uiteraard het talrijkst als huis- en herbergnaam. Van de late 14de eeuw — vooral in de 15de eeuw — tot de 19de eeuw komen er een 40 à 50 huizen met de benaming « Driekoningen » in Antwerpen voor (10). Voor de tijd rond 1600 hebben we bij ons schepenbrievenmateriaal ook de huisnamen uit de zgn. wijkboeken van Ketgen meegerekend. Het valt op dat de driekoningennamen bij Ketgen meestal samenvallen met de bewijsplaatsen die wij uit andere bronnen kenden, maar bovendien ligt het aantal driekoningenitems er hoger dan in de schepenbrieven.

Door onvolledige of onnauwkeurige gegevens over de situering van sommige driekoningenpanden dienen er vermoedelijk wel een aantal items van onze 50 afgetrok-

(8) *Sed contra* : DE FLOU, *Wb.*, III, 563-569 maakt gewag van wijknamen (o.a. te Beernem) en enkele veldnamen (o.a. te Oedelem).

(9) Een paar voorbeelden : in de Antwerpse burehtkerk wordt in 1535 een kapelanie, gefundeerd voor het Driekoningentaltaar, vermeld (S.S.187, 449r°) ; St.-Jacobskerk had eveneens een Driekoningentaltaar met beelden (zie GOOVAERTS, 71) ; in St.-Rombouts te Mechelen was er zeker in de 16de eeuw een kapelanie van de Driekoningen (LAENEN, I, 235) ; de Antwerpse kathedraal kende een Driekoningenraam in 1537 (VAN BRABANT, 144). Een vroom gebruik uit de late 19de eeuw nog : *Het Handelsblad* 6-7-I-1889, 1, beschrijft hoe de koningin zich jaarlijks naar het klooster van Berlaymont op bedevaart begaf, waar de edele broederschap der Drie Wijzen uit het Oosten zijn patroonfeest vierde.

(10) Zie ook nog talrijke West-Vlaamse Driekoningen in DE FLOU, *Wb.*, III, 563-569. Ook in Oost-Vlaanderen : KERCKHAERT, 136-141.

ken te worden wegens doublures. Het is in een complex van straatjes in het oude stadscentrum van vorige eeuwen niet altijd duidelijk of niet ergens een driekoningenspand als aanpalende of regenoot beschouwd dient te worden en we in dat geval dus het risico lopen een eenmalig driekoningenerf tweemaal te tellen. Een bijkomende moeilijkheid is trouwens dat de straten zelf niet zelden van naam zijn veranderd tussen toen en vandaag. Om dit probleem op te vangen gebruiken we de veilige leidraad van R. vande Weghe in zijn straatnamenboek van Antwerpen.

Al bij al lijken er toch wel enkele tientallen driekoningbenamingen in de Scheldestad voorhanden te zijn, hoewel ook niet allemaal gelijktijdig. Van verwarrende homonymie gesproken!

Stellen we de vraag naar de reden van de populariteit van de huisnaam « Driekoningen » in Antwerpen, dan zal zeker naar het niet al te verre Keulen verwezen moeten worden, waar de relieken van de wijzen sedert 1164 in de oude domkerk berusten. De « rijve » of reliekenkast werd tussen 1164 en 1220 vervaardigd. Bisschop von Dassel zou voor de overbrenging van de gebeenten uit Milaan naar Keulen gezorgd hebben (11). De Driekoningen waren de beschermers van de reizigers en werden in die hoedanigheid druk vereerd. Bekend zijn de prentjes die als bescherming door de pelgrims werden gekocht en meegenomen. Geen wonder dat men de namen van deze « reizigersbeschermers » aan tal van afspanningen en logementhuizen vindt, vooral langs grote wegen. En deze wegen hoeven niet alle naar Keulen te leiden. F. Prims wijdde een korte studie aan wat hij de Keulsebaan

(11) V. VANDE VELDE, 105; FELDENKIRCHEN, 6. De devotie werd later nog aangemoedigd door kardinaal Nicolaas van Cusa (GOOSEN, 288).

noemt en waarvan hij de belangrijkheid in 15de en 16de eeuw hoog aanslaat. Die weg schijnt bij het Hessenhuis in Antwerpen te vertrekken : men lette op de benaming die al naar Duitsland en de Duitsers verwijst. Hij liep via Borgerhout en Deurne ofwel over Herentals ofwel over Turnhout (?) naar Aken en Keulen. Geen wonder dan dat er ook afspanningen met de naam Keulse Kar ontstonden, waar de wagens of koetsen op hun tocht naar de Rijnstad Keulen plachten te pleisteren (12). In Kontich aan de Heerbaan of Mechelsesteenweg vinden we het uithangteken de Keulse Kar sedert 1559 geattes-teerd (13). Prims vermeldt in zijn *Antverpiensia* ook nog een Keulse Kar in Pulle.

Waren de Driekoningen de beschermheiligen van reizigers, dan waren ze dat ook voor de pelgrims. Naast gewone bedevaartplaats was Keulen ook een oord waarheen men ter boetebedevaart werd gestuurd na een of andere veroordeling wegens misdaad of vergrijp. Einde 14de eeuw werden blijkbaar de eerste boetebedevaarten naar Keulen opgelegd, maar de stad bleef de hele 15de eeuw en later nog een doel van strafbedevaarten (14). Het was gebruikelijk dat de pelgrims die een boetebedevaart voltooiden, uit Keulen een pelgrimsteken mee naar huis brachten.

Laten we nu de bewijsplaatsen uit het Antwerpse stadsarchief doornemen die ons in contact brengen met

(12) PRIMS, 177-181.

(13) *Top. Kontich en Lint*, 327.

(14) VAN HERWAARDEN, 185 en *passim*, zie vooral kapitteltje VIII, Antwerpen. NOOYENS, I, 416 maakt melding van een boetebedevaart naar Keulen in 1469.

Zie ook het *Correctieboek* (1513-1568), waar talloze strafbedevaarten naar de heilige Driekoningen te Keulen te vinden zijn, vaak voor wat men « onheusch wandelen » of geweldpleging noemde. (V. 235, 66r°, 69r°, 73r°, 77r°, 101r°, 102r°, enz.).

de huisnaam « Driekoningen ». We rangschikken het materiaal per straat en straatnaam, met de al aangehaalde reserve dat sommige straten intussen een andere naam hebben gekregen.

Adriaan Brouwerstraat : parallel met de Brouwersvliet. Aan de zuidkant van deze straat, tegen de Zeeuwse Koornmarkt bevond zich in 1561 een driekoningenpand vermeld in de wijkboeken (15).

Bij *Bakkerstoren* wordt tussen circa 1600 en 1803 een huis de « Dry koningen » vermeld. Deze eeuwen omspannende attestatie brengt ons zonder twijfel naar het Zand of de Lange Zandstraat bij St.-Jansvliet (16).

Begijnenstraat : de oostzijde bevatte in 1567 een driekoningenpand, aldus het wijkboek (17).

**Beneden het Vleeshuis* : zie Vleeshouwersstraat

Boeksteeg, thans de Nationalestraat, kende ook een Driekoningen in 1570, volgens hetzelfde wijkboek (18).

In de *Borch* staat anno 1530 een woning Driekoningen vermeld, naast het vrij bekende Hof van Cruyningen (19). Uit andere bronnen, zowel wijkboek als 19de-eeuwse kranten (20), weten we dat het hier om een situatie in de Mattenstraat ging. Als de Driekoningen daar verkocht worden in 1874, luidt de advertentie dat het pand zeer geschikt is voor koopmanshuis of hotel (21). Intussen is de buurt van Borch- en Mattenstraat wel geheel van uitzicht veranderd, met onder meer het ver-

(15) Ket. 21,18.

(16) Ket. 20, 117-118 ; Voor 1803 : *Antw. Gazette* 4-XI-1803, 2.

(17) Ket. 3.

(18) Ket. 3, 362.

(19) S.S. 178, 117v°.

(20) *Prov. Antw. Nieuwsbl.* 4-V-1844, 3.

(21) *Kooph.* 1-VIII-1874, 4

dwijnen van de Burchtkerk aldaar. Ook de Mattenstraat is van de kaart geveegd.

Bredestraat : hier staat in 1591 aan de westzijde een driekoningenwoning vermeld. De wijkboeken maken er gewag van (22).

Brouwersvliet : tussen 1606 en 1612 gewagen de wijkboeken hier in die brouwersbuurt van een huis de Driekoningen. We weten zelfs niet of er geen twee gelijknamige driekoningenpanden hebben bestaan. Mogelijk is er contaminatie met de noordelijk lopende Adriaan Brouwerstraat (zie ald.) (23).

Eierenmarkt : aan de zuidzijde van deze marktplaats van weleer staat er in 1613 een Driekoningen vermeld (24).

Gratiekapelstraat, weleer bekend als Pauwel Eloutstraatje, herbergde aan zijn westzijde een driekoningentoponiem (25).

In het *Groendal*, thans algemeen bekend als Groendalsstraat, stond einde 1549 een huis dat toen al van naam veranderd was ; het had, volgens de schepenoptekening, « Drykoningen » geheten en er vlak naast bevond zich een huis dat de Kroon heette. Bij ons overzicht zullen we nog wel plaatsen ontmoeten waar de wijzen uit de bijbel, alias koningen, en de Kroon of Kronen, hun attriboot, vermoedelijk met elkaar te maken hadden (26).

Handschoenmarkt : hier was weleer het kerkhof van O.-L.-Vrouwe, met handelsplaats voor handschoenma-

(22) Ket. 2, 350.

(23) Ket. 2, 442, 452.

(24) Ket. 7, 194.

(25) Ket. 7, 274.

(26) S.S. 236, 60v°.

kers (27). Onze vermelding is dan ook van veel later ; in 1860 lezen we in een Franstalige krant over « Maison boutique nommée 'les Trois Rois' » (sectie 1, 743) (28).

Hobokenstraat : kent ook een late vermelding van een driekoningenhuis. Pas einde 1801 lezen we dat een huis aldaar dat voordien « Dry Reepkens » heette, nu de naam « Drykoningen » draagt (29). Is men bij een « drievoudig » uithangbord willen blijven ?

Huidevettersstraat : de westzijde herbergde circa 1600 een pand Driekoningen, zo leert ons het wijkboek (30).

Voor de *Huikstraat*, weleer « Heyl met de Huykstraat » bij Koepoortbrug en Kaasbrug, spreekt een krant in 1802 van de afspanning de « Dry koningen ». De naam kan er natuurlijk veel ouder zijn (31).

**Kaasstraat* : zie ook Lijnmakersstraat en Pottersstraat

Kammenstraat, weleer Kammerstraat naar de kammen of brouwerijen, kende in 1434 een huis in de « Drie Coningen », waarop een rente werd afbetaald (32).

Kattenberg : hier is de situering vrij vaag : zonder precieze datum, rond 1600, is er sprake van Driekoningen over de tweede brug naar Kattenberg. Moeilijk situeerbaar : in Borgerhout tussen Laar en Bothastraat ? Er is ook een Kattenberg in Ekeren. Zonderling dat het wel opgenomen werd in de Antwerpse wijkboeken : een verdwenen toponiem ? (33)

(27) VANDE WEGHE, 207.

(28) *Précurseur* 17-XI-1860, 4.

(29) *Antw. Gazette*, 4-XII-1801, 3.

(30) Ket. 9, 123.

(31) *Antw. Gazette*, 26-III-1802, 1.

(32) S.S. 21, 462r^o.

(33) Ket. 21, 72 en Off. 12, 208.

Kattenvest, thans St.-Katelijnevest, kende in 1616 een driekoningenwoning aan haar oostzijde, zo leert het wijkboek (34).

Het *kerkhof van O.-L.-Vrouw*, heel waarschijnlijk nu Groenplaats, kent rond 1600 een driekoningenuithangbord. Niet uitgesloten is dat het identiek is met dat van Handschoenmarkt of het in 1584 vermelde huis op O.-L.-Vrouwekerkhof (35).

In *Kerkstraat*, nabij St.-Andrieskerk, voorheen kerk van de Augustijnen, wordt een dito vermeld rond 1600 (36).

Op het *Kipdorp* spreken de schepenbrieven van een huis de « Dry Coningen » dat op de hoek van het Markgravestraatje zou gestaan hebben. Dus aan de zuidkant van het Kipdorp (37).

Klapdorp-noord bezat Driekoningen tussen 1541 en 1602, althans wat de vermeldingen betreft. De schepenvermeldingen zijn vrij precies : ons pand staat tussen de Blauw Schuit en de Brandhaak, maar dat wijst ons niet meer de weg naar een juiste situering (38).

Voor *Kleine Kauwenberg* kennen we een bewijsplaats in 1564 in de wijkboeken (39).

Koepoortbrug, knooppunt tussen Minderbroedersrui en Huikstraat, biedt in zekere zin een probleem omdat in 1536 twee huizen aldaar, waar een ververij was ondergebracht, de naam « Drie Coninginnen » droegen (40). In 1622 moet de benaming al omgeschakeld zijn naar het

(34) Ket. 4, 167.

(35) Ket. 10, 181.

(36) Ket. 10, 201.

(37) S.S. 188, 367r° ; S.S. 198, 216v°.

(38) S.S. 202, 72v°-73r° ; S.S. 235, 308v°.

(39) Ket. 6, 14.

(40) S.S. 189, 705v°.

frequentere Driekoningen. In 1622 horen we trouwens dat het pand de naam Keulen heeft gekregen (41). Die identificering met de benaming van de Rijnstad Keulen wijst o.i. duidelijk op een verband met de Driekoningen. Volgens 19de-eeuwse krantenannonces wordt het laken- en stoffenmagazijn dat dan de Driekoningen als uithangbord draagt, nog schitterend versierd en verlicht n.a.v. het driekoningenfeest op 6 januari. In 1869 hangt er een transparant dat de Driekoningen uitbeeldt en dat met honderden vlammetjes verlicht wordt. De journalist die over deze versiering schrijft, meent er herinneringen aan kunstschilder Van Dyck in te ontwaren. Alleszins een bewijs dat het uithangbord toen nog niet zinledig was geworden. In dezelfde tijd lezen we ook dat de huisnaam vertaald is tot *Aux Trois Rois* (42). De band naar de folklore, waarin Driekoningen altijd een belangrijke rol is blijven spelen, blijkt wel duidelijk uit de krantenberichten. Met dat alles is de oude benaming de Drie Koninginnen nog niet opgelost. De vraag kan gesteld worden naar wie deze benaming verwijst. Waren het bijbelse figuren, eventueel Bethsabe, Esther en de koningin van Sheba? Dit alles is zuivere hypothese, maar het is wel bekend dat deze figuren uit het oude testament typologisch als voorafbeelding van O.-L.-Vrouw werden beschouwd. Een andere mogelijkheid voor de Drie Koninginnen is dat zij huisnamen als de koningin van Spanje, van Engeland, enz. verborgen zouden hebben. Zo waren er volgens de wijkboeken in de Wijngaardstraat, die echter te ver ligt om actief meegespeeld te hebben, drie huizen genaamd de « Cleyne Coninginne » (43). Maar ook dat blijft zuivere

(41) Ket. 6, 221v°.

(42) *Kooph.* 6/I/1869, 3; 12/III/1870, 3.

(43) Ket. 23 etc.

hypothese. De overgang van koninginnen naar koningen heeft wel vroeg plaatsgehad.

In *Koningstraat*, die ideëel bedoeld was als een schakel tussen Prins- en Keizerstraat, kregen een aantal diverse huizen de benaming van een of andere vorst (bv. Koning David), in overeenstemming met de straatbenaming. En zo zien we in 1547 dat ook de generieke benaming Driekoningen naar de specifieke benamingen van de drie wijzen is gedifferentieerd. Er is dan sprake van drie huizen, het ene genaamd den Jaspar, het andere den Melchior en het derde den Balthazar. De drie panden bevinden zich naast elkaar in gezegde Koningstraat (44). Ook in de wijkboeken komen ze in die gespecificeerde vorm terug als den Koning Balthazar, den Koning Jaspar en den Koning Melchior. Ook Venusstraat en Lange Nieuwstraat worden daar als situeringen van onze drie wijzen aangegeven, naast de primitieve Koningstraat. In 1803 is de benaming Koning Balthazar nog in een krantenaankondiging aanwezig (45).

Korte Gasthuisstraat, kende al een huis de Driekoningen in 1424. De naam handhaaft zich, zeker tot in de latere wijkboeken anno 1582 en, opvallend verschijnsel, in 1582 is er ook sprake van het huis de Drie Kronen aldaar. Het is bekend dat de Drie Kronen in het wapen van de stad Keulen voorhanden zijn als attributen van de Driekoningen. Het voorkomen van het synoniem Drie Kronen in Antwerpen wijst op datzelfde koninklijke attribuut van de wijzen (46). Bij Groendal hebben we trouwens ook de Kroon ontmoet.

(44) S.S. 223, 237r°.

(45) *Antw. Gazette* 13/V/1803, 3.

(46) VANDE WEGHE, *Naamk.*, 212; Ket. 5, 107.

In *Lange Doornikstraat* bestond er in 1560 een pand de Driekoningen (47).

Lange Nieuwstraat geeft ons weer een voorbeeld van differentiëring van de algemene benaming naar de persoonlijke naam van de drie wijzen. De Melchior lag er in 1520 tussen den Jaspar en den Balthazar, achter het godshuis van de heilige Clara. Eigenaars van de panden waren de bekende kooplieden Houtappel en in de komende jaren van de 16de eeuw is er in de schepenbrieven nog vaak sprake van die drie naar de individuele koningen genoemde huizen (48). In 1549 situeert men ze in Lange Nieuwstraat bij Sint-Jacobskerk. Zoals we al in Koningstraat vermeldde, is het niet uitgesloten dat de drie met naam genoemde koningen dezelfde zijn als die van bedoelde Koningstraat. Het is vaak moeilijk om klaar te zien in de huizencomplexen van het oude Antwerpen. Nog een eigenaardig detail : in 1533-1536 blijkt den Balthazar vervangen te zijn door den Joseph : om een ons onbekende reden is blijkbaar een van de koningen door een andere figuur uit de kerststal verdrongen. In 1537 is Balthazar weer op zijn plaats (49).

Leeuwenstraat, bij Vrijdagmarkt, herbergde einde 16de eeuw eveneens een woning de Driekoningen (50).

In *Lijnmakers- of Kaasstraat*, nabij Suikerrui, was er al vroeg een pand de Driekoningen. 1453 is onze eerste vermelding ervan (51). De naam heeft zich daar taai weten te handhaven, want in 1809 is « Les Trois Rois » op de hoek van Kaas- en Appelstraat (thans Suikerrui) nog een

(47) Ket. 7, 4.

(48) S.S. 227, 59r°; 230, 263v°; 238, 7v°, 63r°.

(49) S.S. 184, 304v°; 186, 54v°; 190, 267v°.

(50) Ket. 12, 167.

(51) S.S. 46, 55r°, 296r°. *Passim* in 16de eeuw.

welbekende kruidenierszaak (52). De rechtekking van de kaaien in 1880 zal daar wel een en ander door elkaar gooien.

Lijnwaadmarkt, weleer bekend als Klein Kerkhof bij de kathedraal, bevatte in de 16de eeuw eveneens een driekoningenpand (53).

Hetzelfde geldt voor *Lombardenvest*, waar in 1535 een huis de « Dry Koningen » wordt vermeld. Ook de wijkboeken kennen het daar nog (54).

Meir kende aan haar noordzijde een 16de-eeuwse driekoningenwoning (55).

Hetzelfde kan gezegd worden van *Melkbrug*, thans Melkmarkt tussen Wijngaardstraat en Eiermarkt (56). De wijkboeken maken er melding van de Driekoningen en tevens vernemen we veel later, anno 1803, dat er op die Melkbrug ook een huis de Gulden Sterre (57) voorhanden is. Klaarblijkelijk heeft de sfeer rond de Driekoningen en het kerstgebeuren die sterbenaming in het leven geroepen. Ideologisch verband zien we ook in het voorkomen aldaar van een benaming Beddeleem (58), naast de Driekoningen. Met de koningen, Bethlehem en de ster is het verhaal dat zo bekend is, haast volledig uitgebeeld.

(52) *Antw. Gazette* 6-X-1809, 2.

(53) Ket. 6, 147.

(54) Ket. 12, 380; S.S. 158, 4v°; 187, 208v°; 235, 200v°. Het museum Vleeshuis blijkt een gevelsteen of uithangteken van een huis de Driekoningen aan Steenhouwersvest bezeten te hebben, aldus de verwijzing op de steekkaarten. Bedoelde gevelsteen is echter sedert herschikking van de verzameling stenen, niet meer terug te vinden. (Vriendelijke mededeling vanwege Dhr. T. Oost). Mogelijk ging het hier om het huis dat wij aan Lombardenvest situeerden.

(55) Ket. 13, 366.

(56) Ket. 13, 438.

(57) *Antw. Gazette*, 4-XI-1803, 2.

(58) VANDE WEGHE, 317-318.

Nieuwe Kerkstraat, een straat te vereenzelvigen met huidige Sint-Andriesstraat bij Nationalestraat, kende in 1537 een pand Driekoningen achter de nieuwe parochiekerk van Sint-Andries (59).

We hebben al herhaaldelijk over de begraafplaatsen rond de Lieve-Vrouwekerk gehoord. In 1584 wordt op *Onze-Lieve-Vrouwekerkhof*, dit is de huidige Groenplaats, een huis de Dry Koningen gesitueerd. Dit moet zich uiteraard in de huizenrijen rond het kerkhof hebben bevonden. Zie ook anno 1600, noot 35 (60).

Ook *Paardenmarkt* kende zeker sedert 1536 een huis de Driekoningen. De wijkboeken situeren het aan de noordzijde van Paardenmarkt (61). Of in een van de huidige schoenzaken aan Paardenmarkt een oude driekoningen-naam voortleeft, is niet duidelijk.

Paddengracht, thans Prinsesstraat omvatte een driekoningenspand circa 1600 (62).

Hetzelfde kan gezegd worden van *Pandstraat* (tussen Groenplaats en Lombardenvest), zuidzijde (63).

**Pauwel Eloutstraatje* : zie Gratiekapelstraat.

De vroegste vermelding van een huis de Driekoningen brengt ons naar 1391, daar waar het weleer *Pottersstraat* heette, niet ver van Vismarkt, Nieuwe Werf en Appelstraat. Het is niet uitgesloten dat dit driekoningenspand met dat van Kaasstraat (zie hierboven) te identificeren is (64).

(59) S.S. 189, 78r° ; 205, 77v°.

(60) S.S. 377, 349r°.

(61) S.S. 189, 696v° ; Ket. 16, 294.

(62) Off. A7, 37.

(63) Ket. 6, 158.

(64) ASAERT, 38.

Ramshoofdenvest, thans bekend als Wiegstraat, bevatte aan zijn oostzijde een huis Driekoningen, zo leert althans het wijkboek. Weer verdacht dichtbij de andere Driekoningen, zoals die van Groendal, Korte Gasthuisstraat, ... (65)

Sint-Jansstraat, thans Aalmoezenierstraat, kende in de 16de eeuw een huis de Driekoningen, niet ver van Begijnenstraat te situeren (66).

**St.-Katelijnevest* : zie Kattenvest.

Nabij de bekende *Sint-Michielsabdij*, waar het thans Sint-Michielsstraat heet, lag er in 1536-1537 een huis de Driekoningen. Opvallend weer is de aanwezigheid vlak ernaast van het huis de Kroon. We zagen hierboven al hoe dit koninklijk attriboot vaak met de drie wijzen geassocieerd wordt. De wijkboeken vermelden de huisnaam Driekoningen nog in de 16de eeuw. Het voor de 16de eeuw in het straatnamenboek vermelde straatje Driekoningengang, tussen Prekersstraat en Kloosterstraat, zou wel eens verband met onze huisnaam kunnen houden (67).

Twaalf Maandenstraat, bij Meir kende een driekoningenspand in de 16de eeuw (68).

Venusstraat bevatte in 1692 een huis den Koning Melchior. Zonderling genoeg is van de andere koninklijke collega's geen sprake, en een aanpalend huis heette Onze-Lieve-Vrouwe. De wijkboeken vermelden nochtans de aanwezigheid van de huisnaam Driekoningen in gezegde Venusstraat (69).

(65) Ket. A.

(66) Off. B5, 208.

(67) S.S. 189, 322r°; 192, 162v°; Ket. 14, 66; VANDE WEGHE, 379. Later werd dit een entrepot, dat in 1830 afbrandde (VANDE WEGHE, 434).

(68) Ket. 13, 20.

(69) Groeningenhof Kontich, los stuk Fam. della Faille. SCHMITZ II, 122.

Vleeshouwersstraat, eeuwenlang aangeduid als « beneden het Vleeshuis », omvatte in 1533 en volgende jaren een huis de Driekoningen. We krijgen daarvan de bevestiging door het wijkboek circa 1600 (70).

**Wiegstraat* : zie Ramshoofdenvest.

Wijngaardstraat (tussen Koepoortstraat en H.Conscienceplein) pakt al zeer vroeg, in 1450, met de naam Driekoningen uit (71). Hij handhaaft zich tot in de wijkboeken circa 1600 waar de zuidzijde van de straat als situering wordt aangeduid. Sint-Katelijnevest wordt wel eens als lokalisatie aangegeven, wat identiteit met Kattenvest mogelijk maakt, al heeft ze een andere oriëntering. Er was in de Wijngaardstraat een Kleine, Rode, Witte Koningin (72).

Wolstraat omvatte aan haar zuidzijde een pand de Driekoningen (73).

**Zand* : zie Bakkerstoren.

Ook *Zeeuwse Markt* moet rond 1600 een driekoningenwoning gehad hebben. Mogelijk betreft het de Zeeuwse Korenmarkt, wat ons naar de situering in Adriaan Brouwerstraat zou leiden. Dus tweemaal (74). (zie aldaar)

Zirkstraat herbergde in 1536 een huis de Driekoningen waarover we geen nadere gegevens vernemen (75).

Na deze lange lijst met zijn talrijke vermeldingen van de huisnaam in vorige eeuwen, dienen we nog een paar recente « broertjes » uit 19de-20ste eeuw aan te halen.

(70) Ket. 22, 192 ; S.S. 184, 99r° ; 186, 62r° ; 190, 109v° ; 204, 122r°.

(71) S.S. 43, 224r°.

(72) Ket. 23, 355.

(73) Ket. 23, 268.

(74) Ket. 23, 433.

(75) S.S. 180, 165r°.

Van Sterbeekstraat, pas geopend als straat in 1858, kent een estaminet Driekoningen op de hoek van Gasstraat aldaar. Het was een bekend tonspellokaal tussen 1868 en 1877 (76).

En tot voor enkele jaren was een café Driekoningen op de hoek van *Blindenstraat* en *Venusstraat* een bekend studentencafé dat nog met de naam op de gevel pronkte. Sedertien werd het omgedoopt tot den Jezuiet. Verband met onze Driekoningen van Venusstraat is niet waarschijnlijk, maar ook niet onmogelijk.

Blijkens de telefoongids is een café aan *Gemeentestraat* 37 thans het allerlaatste Driekoningen.

Tot zover de lange litanie van de Driekoningen binnen de Scheldestad. Maar ook de andere steden en dorpen hebben de volkse benaming Driekoningen gekend, zoals blijkt uit de talloze bewijsplaatsen, onder meer in licentiaatsverhandelingen.

Laten we ook hier even een uitstapje naar dit populaire toponiem maken.

In *Beernem* : werd een oude kasteelnaam Meerberg omgedoopt tot kasteel Driekoningen, onder invloed van een herberg van die naam die zich in de nabijheid bevond. Een duidelijk geval van contaminatie door of vernoeming naar een volkse benaming (77).

De Antwerpse voorstad *Berchem* kende in 1650 reeds een oud gebouw Driekoningen ; in 1727 is het reeds verdwenen maar het heeft zijn naam gegeven aan een straatje dat er zal uitgroeien tot Driekoningenstraat, een van de voornaamste handelsstraten van Berchem. In 1895 is er een nieuw liberaal lokaal aan de Steenweg, dat

(76) VANDE WEGHE, 388 ; *Kooph.* 18-IX-1869, 2 ; 30-IX & 1-X-1877, 3.

(77) ARREN, 4, 36-37. Zie ook DE FLOU, *Wb*, III, 563, 569.

waarschijnlijk op zijn beurt zijn naam heeft gekregen van Driekoningestraat (78). Productief waren de Driekoningen dus wel.

Bergen op Zoom was in 1446 een « huys met houe ... geh. de III coningen inde Hoeghstrate opten hoec aldaer » rijk (79). In 1449 blijkt het een herberg te zijn geweest (80).

Berlaar bij Lier had in 1786 een huizing bij de kerk die de Drykoningen werd genoemd (81).

Duffel had een stede de Driekoningen in 1518 (82). In hoeverre die stede met de iets latere vermeldingen te identificeren is, is niet duidelijk. In elk geval is er in 1528 een gelijknamige brouwerij aanwezig en in 1792 een huis nabij de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Goede Wil (83).

Te *Etterbeek* stond er een herberg de Dry Koningen op de hoek van Waversebaan en Maalbeekstraat. Dat was in 1749 (84).

Het dorp *Hoogerheide*, net over de Nederlandse grens, liet in 1540 een huis met stallingen in de Antwerpse schepenbrieven optekenen. De benaming luidde de Drye Coninghen (85).

Humbeek had in 1775 een herberg die eveneens met de benaming Driekoningen bekend stond (86).

(78) VERSTEYLEN, 59 ; L.N. 16-VI-1898, bijv.6.

(79) S.S. 37, 440r°.

(80) S.S. 41, 188v°.

(81) O.G.W. 18, 1.

(82) R.A.A. Schep. Duffel 166, nr. 11.

(83) VAN EYNDE, I, 66.

(84) VAN LOFFELD, II, 25.

(85) S.S. 200, 91v°.

(86) DEFERME, I, 33.

Izegem had aan de markt een behuisd erf, later herberg, bekend als de Drie Cueningen. De datering was 1653 (87).

Kapellen kende een lokaal de Dry Koningen in 1889. Hoe oud die herberg toen was, is niet te achterhalen (88).

Kontich was een huisje de Driekoningen rijk, in 1587 gesitueerd daar waar Mechelse en Duffelsesteenweg in elkaar uitmondten. De benaming blijkt er kort daarop in Sint-Anna te zijn veranderd. Zeker een ligging van ons toponiem bij aloude verkeerswegen (89).

Handwritten Dutch text in cursive script, likely a historical record or deed. The text is written in dark ink on a light background. The handwriting is somewhat slanted and includes several flourishes. The text is as follows:
Heringh ghevoert dander gheeft onser
Heringh ghevoert dander gheeft onser
Heringh ghevoert dander gheeft onser
Heringh ghevoert dander gheeft onser
Heringh ghevoert dander gheeft onser
Heringh ghevoert dander gheeft onser
Heringh ghevoert dander gheeft onser
Heringh ghevoert dander gheeft onser
Heringh ghevoert dander gheeft onser
Heringh ghevoert dander gheeft onser

Afb. 2 : Vermelding uit 1581 van het huis genoemd de drij Coningen in Kontich. Oud Gemeentearchief 147, 71r°.

In *Kortrijk* heette het hoekhuis Grote Markt - Onze-Lieve-Vrouwestraat (nu Café Het Salongske) van de 16de tot de 18de eeuw De Dry Conynghen (90).

In *Lier* was anno 1730 een huis in Ruisbroekstraat bekend als de Driekoningen. Later, in de loop van de 19de eeuw, schijnen een waterloopje en een straat naar

(87) VANDROMME, I, 49.
(88) *Kooph.* 26-I-1889, 3.
(89) *Top. Kontich*, 182.
(90) VAN HOONACKER 351.

die huisnaam Driekoningen te zijn vernoemd (91) : het gaat om Driekoningenloop en Driekoningenstraat. Wellicht betreft het hier een beekje te Nijlen, dit is in de Bijvang van Lier (92).

Ook *Mechelen* kende het populaire uithangbord de Driekoningen, en wel in het centrum, op de IJzeren Leen. De vermelding dateert uit 1606. Bovendien waren er Driekoningen aan Bafferstraat 28, St.-Katelijnestraat 66, en Bruul. Op Zoutwerf maakten Lelie en Keire lange tijd samen de Drij Koningen uit (93).

Mortsel telde in 1530 3 huizingen met schuur die samen de benaming Driekoningen droegen (94). De situatie ervan was in Luithagen. De huisnaam zal zich taai door de eeuwen heen weten te handhaven, zodat we vermeldingen ervan in 1699, in 1720 enz. aantreffen (95). In 1728 is het zonder twijfel een herberg aan Grote Steenweg (96). En zelfs in 1933 blijkt die herberg nog te bestaan en in de krant voor te komen (97). Er bestaat ook een foto, vermoedelijk van rond die tijd, waarop de benaming nog duidelijk op de gevel van de herberg te herkennen is (zie afbeelding 6).

In het West-Vlaamse *Poperinge* bestond er sedert 1569 een huis de Driekoningen en wel aan Ieperstraat 49 (98).

(91) In LENS & MORTELMANS zijn er ook vermeldingen van andere soortgelijke panden : Grote Markt 16, in 1914 bekend als 't Bornems Bierhuis (p. 37), Vismarkt (p. 15), Berlarij (p. 31), etc. Er is geen klapper op dit werk...

(92) HELSEN, 10 ; HOLVOET, 222.

(93) Notaris van de Venne (*S.A.M. Not.* 1727), 240. Maar er is meer : KOCKEN, Bafferstraat 28 (p. 68), St.-Katelijnestraat 66 (p. 237). De Bruul kende een Driekoningen (p. 361). Voor Zoutwerf, zie p. 287. Zonder bron of datering A°1763 : Dry Coningen (p. 64).

(94) S.S. 177, 247^r.

(95) A.K.M. 63, 33 ; 70, 37.

(96) R.M. 28, 108.

(97) G.v.A. 23-X-1933, 6.

(98) JOYE, 106.

Te *Ronse* is de vermelding van onze volkse benaming nog ouder. Ze voert er ons naar 1477. De herberg schijnt ook de Zwaan genoemd te zijn voorheen (99).

Sint-Gillis-Waas had tussen 1500 en 1606 blijkens de toponymie een hofstede met de naam Driekoningen (100).

En de Brusselse gemeente *Sint-Jans-Molenbeek* had, zeker tussen de jaren 1491 en 1563, een woonpand met dezelfde benaming (101).

Jonger lijkt de vermelding in *Strombeek-Bever* waar de Dry Coningen tussen 1776 en 1894 verschijnen (102).

En nog jonger en recenter zijn de vermeldingen uit *Testelt* waar nabij de brug een pand In de Driekoningen tussen 1900 en 1910 vermeld staat (103).

In het Brabantse *Tielt* kent men de huisnaam tussen 1609 en 1730 (104).

Ook in *Turnhout* waren er Driekoningen, maar het is niet makkelijk uit te maken of het bij al de vermeldingen om een en hetzelfde pand ging. Reeds in 1490 tekent men er aan de markt een huisnaam de Driekoningen op. In 1534 spreekt men van de Driekoningen in Gasthuisstraat. Gaat het om dezelfde woning? En ten slotte is er voor 1727 nog vermelding van een gelijknamig maar niet gesitueerd huis (105).

(99) VAN CAUWENBERGHE, 96.

(100) VAN HOEVE, I, 170.

(101) VAN NIEUWENHUYSEN, 84.

(102) BUELENS, 24.

(103) PEETERS, 34.

(104) VAN MALCOT, 84.

(105) MARYNISSSEN, 98; S.S. 183, 448^r.

**Sancti Tres Reges
CASPAR, MELCHIOR, BALTHASAR.**

Orate pro nobis nunc & in hora mortis nostræ

Ces Billets ont touche aux trois testes des saints Roys à Cologne, ils sont pour les voyageurs contre les malheurs des chemins maux de teste mal caduque, fievres, sorcellerie, toute sorte de malefice & mort subite.

**Sancti Tres Reges
CASPAR, MELCHIOR, BALTHASAR.**

Orate pro nobis nunc & in hora mortis nostræ

Ces Billets ont touche aux trois testes des saints Roys à Cologne, ils sont pour les voyageurs contre les malheurs des chemins maux de teste mal caduque, fievres, sorcellerie, toute sorte de malefice & mort subite.

**SANCTI TRES REGES
CASPAR MELCHIOR BALTHASAR**
ORATE PRO NOBIS NUNC ET IN HORA MORTIS NOSTRÆ.

Hæc Imago admota est tribus capitibus Sanctorum Regum Colonia: est autem pro itinerantibus contra adversa viarum penam capitis, morbum caducum, febres, sortilegia, cunctaque maleficiorum genera et mortem subitanam.

Afb. 3 : Bedevaartsprentjes van de Driekoningen resp. in het Frans en het Latijn. De Driekoningenbriefjes waren bestemd voor reizigers en pelgrims en hielpen tegen allerlei kwalen en gevaren : tovenarij, hoofdpijn, koorts en plotse dood.

Walem kent Driekoningen als huisnaam in 1649-1651. En in 1678 gaat het beslist om een herberg, want de bewoner wordt als waard bestempeld (106).

In *Wervik* heette een herberg tegenover de Sint-Medarduskerk al in 1513 De drie Cueninghen (107).

Laat is de vermelding van de Driekoningen te *Wilrijk* : het is dan al 1873, en het estaminet wordt gesitueerd aan Kleine Steenweg (108).

Relatief laat verschijnt ook de benaming Dry Koningen te *Wommelgem* : in 1818 is het een brouwerij recht tegenover de kerk aldaar (109).

In de poldergemeente *Zandvliet* tekenen we in 1541 een huis de Dry Koningen op, waarvan de ligging bij het kerkhof wordt aangegeven (110).

De tocht door Vlaamse en Brabantse dorpen en steden eindigt in *Zemst*, waar circa 1700 aan Brusselsesteenweg een huis de Driekoningen vermeld staat. Dat het een belangrijk pand is geweest, blijkt uit het feit dat aldaar ook het genecht werd gehouden. Dus diende het als het gemeentehuis van weleer (111).

Na onze exploratietocht in de stad Antwerpen, waar we de Driekoningen ontelbare keren hebben ontmoet, trokken we ook naar andere streken, waar de huisbenaming al even frequent blijkt te zijn voorgekomen. Het is hoofdzakelijk een tocht naar huisnamen geweest, zodat we dit aspect van de toponymie, dat weleens smalend de « uithangbordologie » genoemd wordt, vrij uitvoerig heb-

(106) Not. Ceulemans, Rumst, 1649, nr. 20 ; 1651, nr. 96 (ROGEMAN)

(107) GALLANT 51.

(108) ROELANDTS & VAN PASSEN, 69.

(109) *Antw. Gazette* 16-VII-1818, 1 ; 22-IX-1818, 2.

(110) S.S. 204, 62v°.

(111) KELLER, 229.

ben belicht. In een tweede deel zullen we de Driekoningen met hun gedifferentieerde benamingen Gaspar, Melchior en Balthazar in de persoonsnaamgeving onder de loep nemen.

II. IN DE ANTROPONYMIE

Ook bij de persoonsnaamgeving waren de namen van de Driekoningen erg populair, hoewel ze pas later in de documenten opduiken. In de persoonsnaamgeving treffen we de namen pas aan na de 14de eeuw. In de documenten van het St.-Janshospitaal in Brussel, die dateren vanaf 1195 tot 1356, en het St.-Elisabethgasthuis in Antwerpen, waar de documenten dateren tussen 1226 en 1400, komen de Driekoningen niet voor (112).

De Driekoningen leven verder in tal van namen die het tot toenaam of familienaam brachten. We citeren willekeurig :

Balthazar = Balten(s), Balte(s), Baltus(sen), Beltus, Baltissen, Balts, Baltz, Balt(h)asar(t), Balt(h)azar(d), -zart, -zaar, Baltzar(d), Balthy, Baalster, Baldassare, Baltser, Baltsar, Boldizar.

Gaspar = Caspar of Jaspar : de versie met een c/k is Duits. Kaspers, Jaspers, Jespers, Gaspars, Gaspert, Gasper, Gastpar, Gespert, Jaspar(d), Jaspaert, Jappa(e)rs, Jaspert, J'espère (sic), Caspers, de Casper, Kaspaers, Gaspari, Gasperi, Gasparini, Gasparinon, Gasparinotto, Gasperini, Gasperinoni, Caspari, Jappe ; Jas.

(112) PEENE en CLEMEUR vermelden geen van beiden een der Driekoningen. Tot dezelfde bevinding kwam F. VERBIEST. (VERBIEST, I, 64-65). Zijn materiaal steunt op 9 cijnsrollen van Kempense gemeenten. Zie ook HERBILLON, 99.

Melchior = Melchiorre, Melkior, Melchor, Melcher(s), Melchert(s), Milcher(s), Melker(t), Melleker, Melgar, Melsen, Meldgaard, Marchionne (113).

Movering treedt op bij :

Gaspar : Gaspara of Jaspara (Waarloos 1670 en 1706) ; Jasperine of Jasperientje (Mortsel 1532 en Waarloos 1725) ; Caspara ; Casaparina ; Jas ; Jaspertsje ; Kas-pertsje (114)

Melchior : Melchierina (Reet, 1718 : kanonnikesse vd Norbertijnen) ; Melchiora, Melchje. Genitivering : Melchiorsen (Mechelen, 1608) (115)

Ook als familienaam komt Drijkoningen voor (116). Natuurlijk slaat de familienaam hier op een oudere huisnaam. Soms ook heeft samentrekking van de drie namen tot één enkele naam plaatsgevonden. Men denke aan het bekende letterwoord « Kabame », dat de initialen van de drie wijzen omvat (117). Dit letterwoord figureert in de driekoningentijd nog wel op schuur- en hoevedeuren in Duitsland, en meer specifiek rond Keulen, onder andere om de zangers aan te trekken. Het zijn de zangers zelf die het letterwoord aanbrengen (118).

We delen de namen thans in volgens een aantal categorieën, die voornamelijk gebaseerd zijn op het materiaal in de Antwerpse schepenregisters. De meeste driekoningennamen tekenden we trouwens op uit die Antwerpse schepenbrieven. Dit kon geen systematisch opsporen van

(113) DEBRABANDERE, *Wb*, 98, 552, 958 ; VAN DER SCHAAR, 38, 52, 175 ; HERBILLON, 99, 347, 564.

(114) Rumst 1661 (Rumst Par) ; S.S. 181, 125v° ; *R. Not.* 7095,23/IV/1725 ; VAN DER SCHAAR, 52.

(115) A.R.A.v.d.Br. 220 ; *S.A.M. Not.* 1729, 14 (ROGGEMAN, 2972).

(116) Het was o.m. de naam van de deken van Maaseik omstreeks WO I. HEYMANS, 104.

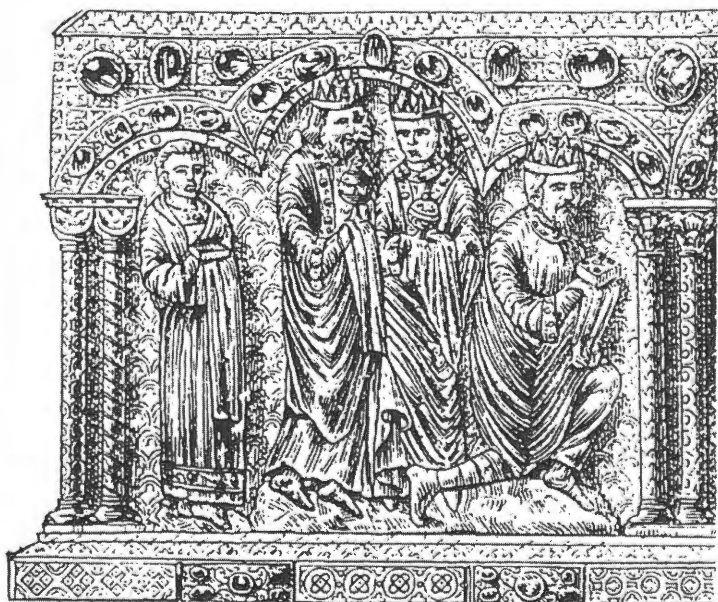
(117) ROELANDTS, 177.

(118) Met dank aan ons medelid Dr. A. Marynissen voor deze mededeling.

driekoningennamen zijn, maar slechts een occasioneel noteren van de varianten en hun vindplaatsen.

Categorie 1. *Naamgeving n.a.v. het doopsel
of de geboorte op Driekoningen,
6 januari op de heiligenkalender*

Dit noemen naar de dagheilige is helemaal geen uitzondering en komt ook voor bij andere voornamen. Analoog is de naam Maarten in een St.-Martinusparochie, Gumarus te Lier en omgeving, enz. (119).

Afb. 4 : De Driekoningen op het verguld zilveren schrijn in de Dom van Keulen. Overgenomen uit VAN HEMELRYCK, F. (ed.), *Reizen en Reizigers in Brabant*, Brussel, 1993, 124.

(119) Zie hiervoor JANSSENS, *passim*.

Voorbeelden : In Rumst werd de zoon van Guilliam van Cauwenberg op 5 januari 1729 gedoopt als Jan Balthazar van Cauwenberg (120). Aldaar ook 8-1-1620 : Gaspar de Grove, zoon van Marten (121). In Waarloos op 7-1-1671 : Gaspara de Vos, dochter van Petrus (122). Te Reet wordt Gaspar Opde Beeck gedoopt 8 januari 1719 als zoon van Remigius. In Edegem op 6 januari 1624 Melchior, zoon van Michael... (123).

Uit de ontleding van de parochieregisters St.-Katelijkerk in Mechelen, blijken volgende namen naar het doopsel op of omstreeks Driekoningen te verwijzen : 6 januari 1566 : Jaspar, zoon van Hieronimus de Vaddere ; 6-1-1568, Jaspar, zoon van Rombout Verberckt ; 5-1-1580, Jaspar, zoon van Jan Fruytiers . (N.B. hier staan we voor een twijfelgeval : de peter was ene Jaspar Van den Eynde ; dus vernoeming is mogelijk, maar o.i. minder waarschijnlijk dan de feestdag). 5-1-1592 : Melchior, zoon van Jan Van Aenen (124).

Misschien is het interessant hier even te wijzen op het eigenaardige gebruik in Reet, waarbij een van de Driekoningen, en meestal Balthazar, als tweede naam bij een andere doopnaam gevoegd wordt. Het gaat in die gevallen om doopsels omstreeks 6 januari. Enkele voorbeelden : 6-1-1768, Philippus Balthazar Cobbout (peter = Philippus) ; 6-1-1718, Petrus Balthazar de Herdt ; 6-1-1725, Petrus Balthazar Verelst ; 5-1-1745, Petrus Balthazar Pauwels ; 6-1-1763, Petrus Balthazar Possemiers ; 6-1-1737, Jacobus Gasparus Vervliet (125).

(120) Par. Rumst.

(121) Par. Rumst.

(122) Par. Waarloos.

(123) Par. Reet.

(124) Ontleend aan Roggeman, bewerking archiefdocumenten.

(125) Par. Reet.

Categorie 2. *Een reeks van drie jongens
na elkaar geboren of onderbroken
door een meisjesnaam*

Het is niet onbekend in de naamkunde dat de ene naam van een reeks de andere oproept. Denk aan Castor & Pollux, twee broers in Romeinse gezinnen, Philemon & Baukis, Socrates & Xantippe (126).

Voorbeelden troffen we aan voor Aartselaar, Mechelen, Kontich en Antwerpen. In deze laatste stad zijn ook Duitse en Spaanse voorbeelden van het naamgevingsverschijnsel opgetekend. We hebben het nog niet over drielingen, die brengen we onder in een andere, kleinere, categorie.

Op 5/3/1546 verschijnt voor de Antwerpse schepenbank de familie Van Veltwijk. Vader is Aerdt van Veltwijk, koopman en oppidanus en moeder Katlijne vanden Eynde. De kinderen werden bedacht met de namen : Gheerde, Janne, Jaspere, Melchior, en Balthazar (127).

Bij de familie van Don Diego Villegas, die in 1561 te Antwerpen overleed, lid van de hofhouding van Karel V en gehuwd met Adriana de la Corona was, werden tussen de dochters door ook drie zonen geboren, die de namen Gaspard, Melchior en Balthazar meekregen. De reeks van drie werd wel door enkele meisjesnamen, maar door geen enkele jongensnaam onderbroken. Ze vormden dus een eenheid (128). In dezelfde familie was er ook Paul Melchior de Villegas, heer van Hovorst, Viersel etc., die bij de naamgeving van zijn 13 kinderen de laatste vier, met inbegrip van een meisje, bedacht met de namen van

(126) Solin, 90 met dank aan collega prof. dr. Roelandts.

(127) S.S. 219, 30^r. Veltwijk is het bekende kasteel van Ekeren, thans het districtshuis aldaar.

(128) ARREN 4, 86.

de Driekoningen. We sommen ze op : er was Melchior (1670), Gasparine met haar gemoveerde naam (1672), er was Balthazar (1673) en Gaspar-François (1675) (129).

Naast deze edellieden kwamen ook kooplieden met driekoningennamen vrij frequent voor. Beginnen we met de familie Van Halsteren, waar, na de naam Frans, een reeks met de namen van de wijzen verscheen : Jaspas was blauwverver, Melchior lakenverkoper, en tenslotte was er nog de blijkbaar minderjarige Balthazar van Halsteren. De familie droeg ook de naam Van den Male. In een akte van 1524 deelden ze de ouderlijke goederen (130).

Nog in 1524 en 1527 traden de mombers of voogden van de kinderen van wijlen Wendelen Van Ach(t)eren en van Lucie Hellemans op inzake erfenis van koopmanschap, juwelen etc. De kinderen droegen de namen Lodewijk, en dan in een ononderbroken rijtje : Balten, Melchior, en Jaspas. De jongste droeg net als vader de naam Wendelen (131). Jaspas zal voor 1533 overlijden (cfr. *infra*).

Bij een andere lakenbereider, François Lissens, ontmoeten we anno 1527-1530 de volgende serie Oosterse wijzen : Melchior, Jaspas en Baltene, die van hun ouders tal van eigendommen in de binnenstad erven (132).

De jaren 1529-1534 trekken onze aandacht naar de familie Dries, waar wijlen Herman Dries, gehuwd met Clara Liberine, een aantal kinderen bezat, 9 in totaal, waarvan één derde samen een stelletje Driekoningen vormde : Jasperen, Melchior en Baltasar. In laatstge-

(129) ARREN 4, 88.

(130) S.S. 165, 53v°.

(131) S.S. 166, 282v°; S.S. 171, 296r°.

(132) S.S. 171, 222r°; S.S. 175, 416v°.

noemde akte is broer Melchior tot broeder Melchior gemetamorfoseerd, want hij is ingetreden in St.-Martensdael te Leuven en heeft blijkbaar z'n driekoningennaam gehouden (133). Jaspersen verdwijnt van het toneel voor 1536 (n.s.) (134).

We vermeldden reeds dat de Duitsers in Antwerpen hun zonen naar de 16de-eeuwse mode graag met namen van de Driekoningen het leven instuurden (invloed van Keulen?). Melchior Witstadt, geen onbekende in de kringen van de Duitsers in de Scheldestad en eigenaar o.m. van de bekende « Rode Leeuw » aan de Kammenstraat, had bij de dood van zijn vrouw Catlyne, als oudste kinderen Jaspas, Melchior en Balthazar; de rest van zijn zevental nakomelingen waren meisjes (135). De akten situeren zich tussen 1534 en 1536. 1540: Cornelis Symons is mombes van Melchior en Balthazar, wettige kinderen van Melchior Witstadt. Jaspas en Melchior sr. schijnen dus overleden te zijn (136).

De namen die ons bezighouden, floreerden ook in de familie Laet of Slaets. In 1538 verschijnen er voor de weesmeesters van Antwerpen mombes voor Jaspas, Melchior en Balthazar, wettige kinderen van de bonnetverkoper Steven Gheeraerts. Clara Laet of Slaets was de moeder. Nog explicieter treden de driekoningennamen naar voren in een akte van 1541. Daar horen we dat Jaspas en Melchior Laet, een broer Balthazar hebben, die in Neurenberg procuratie geeft voor de goederendeling. Ter-

(133) S.S. 176, 212r°; S.S. 186, 58v°, 70v°.

(134) S.S. 188, 88r°.

(135) S.S. 186, 161r°; S.S. 189, 584v°.

(136) S.S. 200, 11r°. Bij de Antwerpse Duitsers uit de 16de eeuw ontmoette Kristien Demol 17 maal Balthasar, 18 maal Casper, en 25 maal Melchior (DEMOL, I, pp. 427, 437, 441). Deze verhouding in de frequentie staat vreemd genoeg haaks op die hier ten lande (cfr. *infra*).

loops gezegd, in die familie bevonden zich ook nog de reeds vermelde Jaspas, Melchior en Balthazar, zonen van Steven Gheeraerts en van Clara Laet. Naast dit dubbele stel driekoningennamen, vinden we in dezelfde familie — vermoedelijk als grootouders — nog ene Jaspas Laet, die dokter in de medicijnen was (137). 1565 : Balthazar Laet zoon van mr. Jaspas(+), verkocht aan zijn broer Melchior rente op vier huizen in Klapdorp (138).

In 1557 zien we Christina van Thielen, weduwe van Joos Vlemincx, voor de schepenen van Mechelen verschijnen samen met haar zonen Balthazar, Melchior en Gaspar Vlemincx (139).

Een familie die ook uitblonk door haar aantal « driekoningskinderen », was de familie Schetz. De familie Schetz of Schetzenberg was afkomstig uit Duitsland (140). Aangezien ze heren van en grooteigenaars in vele plaatsen waren, moet men er archieven resp. monografieën, over die dorpen op naslaan. We komen terecht in het gezin van de bekende Erasmus Schetz, gehuwd met Ida Van Rechterghem. We vermelden kriskras door elkaar wat dit gezin en hun naar de Driekoningen genoemde kinderen zoal bezaten. Gaspar Schetz was de oudste zoon en kreeg de titel heer van Grobbendonk, Groot-Bijgaarden, Heist etc.. Melchior werd heer van Rumst, Schoten en Hingene. En Balthazar mocht zich heer van Hoboken noemen. De kinderen die dan volgden, waren Koenraad, Isabella, Maria en Johanna. Een kasteel dat aan de Driekoningen Schetz toebehoorde was het Fruithof onder Boechout (141). In de geschiedenis van Schoten heeft

(137) S.S. 192, 561r°; S.S. 198, 290r°.

(138) S.S. 300, 297v°; zie ook S.S. 193, 28v°.

(139) BETERAMS, akte 234.

(140) DIERICKX, 34-36.

(141) ARREN 2, 59.

Melchior Schetz sedert 1564 een belangrijke rol gespeeld. Zijn broers waren, we zeiden het al, Gaspar en Balthazar, plus Koenraad die in ons onderzoek van geen belang is (142). Ook Heist hebben we al vermeld : daar en in de buurt zien we de Schetzen met hun driekoningennamen weer als bezitters van de heerlijkheid optreden. Gaspar bezat Grobbendonk, Melchior, met als tweede naam Niklaas, was heer van Heist, Schoten, Rumst en Willebroek. Tussen die twee Driekoningen situeert L.Liekens nog ene Koenraad Schetz, die bij andere auteurs op het einde, na de opsomming van de driekoningennamen, te berde komt. Hier treedt Balthazar Schetz als vierde op (143). Zelfs de beroemde Guicciardini heeft in zijn « Idyllische Nederlanden » de familie Schetz opgenomen, zodat men er de drie bekende zonen met hun aan de drie wijzen ontleende namen in terugvindt. Gaspar is er baanderheer van Wezemaal en heer van Grobbendonk ; de tweede zoon van Erasmus heette Melchior en bezat Rumst en Willebroek ; de derde was Balthazar, een man die zowel in de schone letteren als in de wiskunde onderlegd was (144).

In een akte uit 1584, waarin het gaat over een rente op nieuwe huizen aan de Wijngaardbrug te Antwerpen, verkoopt Jan Du Moulin aan de mombers van Jaspar, Melchior, Balthazar en Elizabeth Du Moulin een hypotheek op gezegde panden (145).

Eveneens uit 1584 dateert een akte waarin het andermaal om renten gaat en waarin drie zonen van wijlen

(142) GOETSCHALCKX, II, 262-263.

(143) LIEKENS, 53.

(144) GUICCIARDINI, 67.

(145) S.S. 379, 254r^o.

Christoffel Quinget(s) de namen Jaspas, Melchior en Balthazar dragen (146).

Tenslotte is er nog een akte uit 1584, waar blijkt dat de naamgeving naar de Driekoningen soms over twee huwelijken heen gaat om aldus de reeks te vervolledigen. Jaspas De Swerte, was samen met enkele meisjes, afstammeling van wijlen Melchior De Swerte. Uit een ander huwelijk werden Melchior en Balthazar geboren (147).

Afb. 5 : Gevelsteen van een driekoningenpand uit de 18de eeuw. Platielstraat 10, Maastricht. Met dank aan Mevr. Patricia Vansummeren van het Volkskundemuseum die ons de afbeelding bezorgde uit OFFENBERG, G., *Gevelstenen in Nederland*, Zwolle, 1986, p. 21.

Het jaar daarna (1585) wordt er in Antwerpen een schepenakte ingeschreven waarin Kontichse eigendom-

(146) S.S. 378, 73r°.

(147) S.S. 380, 27v°, 53r°.

men en inwoners vermeld worden. We zien er Hans Beemers, zoon van Anthonys, en van Anna van Regenmortere, bij de regeling van een erfenis, hun toegekomen bij testament van eerwaarde heer en vader Janne Van Regenmortere, geestelijke uit Kontich. Naast Hans Beemers waren er de broers Jaspar, Melchior en Balthazar Beemers bij betrokken. Er was ook nog een zus Emerentiana (148).

Ook de brouwers van Lier moeten een zwak gehad hebben voor de namen van de Driekoningen. Brouwer Palma kreeg elf kinderen in de 17e eeuw waaronder, naast enkele meisjes, ook Jaspar, geboren 1615, Melchior 1618, Balthazar 1620 (149).

Brouwer Berenberghe in Lier had in diezelfde eeuw een gezin van 6 kinderen, waarvan de helft ingenomen werd door koningskinderen : Balthazar 1621, Jaspar 1623 en Melchior 1629 (150).

Bij Adriaan vanden Berghe in Kontich kwamen ook driemaal zoontjes ter wereld die boven de doopvont een driekoningennaam zouden krijgen : Gaspar (1682), Balthazar (1687) en Melchior (1696). Het dient gezegd dat deze drie uit twee verschillende huwelijken stamden, zodat de reeks over dood en tweede huwelijk heen voortgezet werd. Te noteren dat Balthazar vanden Berghe een van de Kontichse notarissen zal worden (151).

Een familie waarin we de Driekoningen een belangrijke rol zien spelen bij de naamgeving, is de familie della Faille. Nemen we de stamboom van de tak della Faille de Waerloos, dan constateren we hoe uit het huwelijk

(148) S.S. 377, 161v°.

(149) AERTS, IV, 1197-1198.

(150) AERTS, IV, 1187.

(151) O.G.K. 98, 5 en parochieregisters.

van Jan della Faille de jongere en diens vrouw Marie van der Goes, 7 kinderen geboren worden waarin de namen van de Driekoningen van nr. 4 af, voorhanden zijn. De eerste hiervan is Melchior (1590-1664), die heer van Waarloos wordt; nr.5 springt even uit de reeks met de naam César, maar dan wordt met Gaspar (1592-1629) en Balthazar (+ 1673) de kring der wijzen gesloten (152).

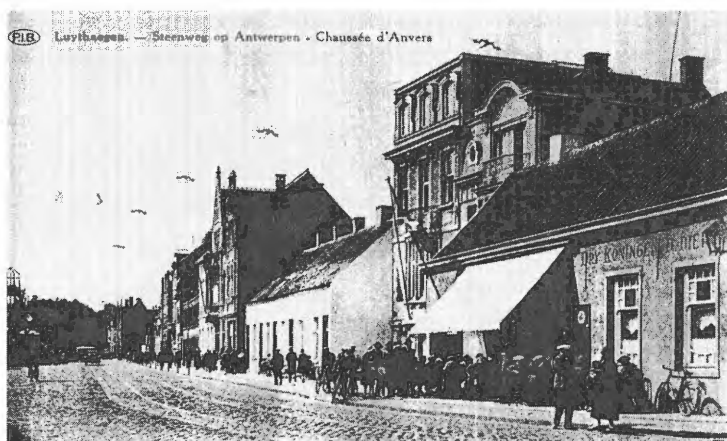
In tegenstelling tot de meeste tot nu toe aangehaalde voorbeelden, die leden van de betere stand, resp. adel en kooplui omvatten, ontmoeten we ook in Aartselaar en Kontich een paar naamdragers uit wat we burgerij en landbouwersstand zouden kunnen noemen. Een voorbeeld uit Aartselaar is het gezin Joachim Poelmans en Anna Leemans, waarin we onder de negen kinderen de Driekoningen herkennen, al is het dan dat ze niet strikt op elkaar volgen. Gaspar werd geboren op 14 januari 1741 (153). Na de geboorte van een dochter en twee zoontjes, wordt ene Balthazar in het geboorteregister ingeschreven; hij draagt bovendien nog als tweede naam Ludovicus. Men schrijft dan 1747. De laatste in de reeks is Melchior Poelmans, geboren in 1752 (154).

In Kontich levert de familie Verhoeven in de 18de eeuw nog een duidelijk voorbeeld van vernoeming naar de drie wijzen. Bij Adrianus Verhoeven en Elisabeth Rypens, volgden op elkaar de doopsels van Melchior (1730), Balthazar (1732) en Gaspar (1733). De familie moet wel zeer aan de driekoningennamen gehecht

(152) SCHMITZ, II, tableau généalogique, tussen pp. 32 en 33.

(153) De datum van het doopsel ligt vrij dicht bij het naamfeest van de Driekoningen, zodat rangschikking in categorie 1 op grond van deze datum mogelijk blijft. Octaaf van Driekoningen?

(154) Par. Aartselaar.

Afb. 6 : De Driekoningen aan de Mortselse Luithagen op een kermisdag. Uit : MEULENAERE, P., *Morsel aan de drank*, Mortselse Heemkundige Kring, JB.1990, p. 186.

geweest zijn, want na de vroegtijdige dood van Melchior in 1735 werd er een nieuwgeborene als Melchior gedoopt (155).

Categorie 3. *Aanzet tot volledige reeks*

Het is vanzelfsprekend enigszins gewaagd om te onderstellen dat twee voorkomende driekoningennamen naar de visie van de ouders door een derde aangevuld zouden worden. Wie kan zeggen of die twee namen inderdaad als een dergelijke aanloop tot de drie namen beschouwd moeten worden? Deze categorie en het onderbrengen van enkele voorbeelden daaronder vergt dus wel de nodige reserve.

(155) Die naamgeving naar patroon van overleden kindje gebeurde wel meer in het oud regime.

Bij gebrek aan andere rangschikkingsnormen hebben we de vele voorbeelden met twee van de driekoningennamen chronologisch geordend.

- 1516 Jaspar en Balthazar Dyck, gebroeders, zonen van † Gabriel en † Margriete de Meere (156).
- 1527 Melchior en Balthazar Charles, gebroeders, staan onder voogdij (157).
- 1529 Jaspar en Melchior Lissens, gebroeders, hebben rente op huis bij Kammerpoort (158). 1539 : Jaspar en Melchior Lissens, gebroeders, verkopen een « love » buiten de St.-Katelijnepoort (159). 1540 : Jaspar en Melchior Lissens, gebroeders, passeren akte over huis bij Gratiekapel (160).
- 1530 Jaspar en Balthazar Pruysch zijn natuurlijke kinderen van † Jaspar Pruysch (161). 1549 : verklaring door Balthazar Pruysch over een renteverkoop in 1547 door Jaspar jr. van eigendom op de Meir in Antwerpen (162).
- 1531 (n.s.) Jaspar en Melchior Anraet zijn twee van de vier kinderen van Jan Anraet (163). 1536 : Jasper en Melchior verkopen rente op de stad Antwerpen (164). 1537 : Melchior en Jasper Anraet(s) kopen rechten op een huis Den Rooden Os (165). Idem : Jaspar en Melchior

(156) S.S. 149, 314r°.

(157) S.S. 171, 78v° ; zie ook S.S. 186, 169v° ; S.S. 185, 306r°.

(158) S.S. 175, 406v°.

(159) S.S. 196, 34v°-36v°.

(160) S.S. 198, 105v°.

(161) S.S. 178, 39r°.

(162) S.S. 235, 194v°.

(163) S.S. 177, 389v°.

(164) S.S. 189, 453r°.

(165) S.S. 192, 261v°.

- Anraet verkopen hun recht op huis De Koe-stal (166). 1539 : Jaspas en Melchior Anraet(s) verkopen rente op een pakhuis (167).
- 1532 Melchior en Balthazar van Beemen, gebr., verkochten rente op badstooft bij het Vleeshuis (168).
- 1532 Melchior en Balthazar Jacobs, Jasparszonen, wonen te Gierle (169).
- 1533 (n.s.) Jaspas, Melchior en zes andere wettige kinderen van wijlen Antonis Goethals, over goederen te Brugge (170).
- 1533 (n.s.) Balthazar en Melchior van Ackeren (of Achteren ?) zijn zonen van wijlen Wendel(s)(en). Zie ook hierboven (171).
- 1534 Jaspas en Balthazar van Berendonck over rente op de Zwaan te Borsbeek (172).
- 1534 Balthazar en Melchior Wolff zijn debiteurs bij de familie Haller uit Nürenberg en thans te Antwerpen (173).
- 1535 (n.s.) Jaspas van der Heerstraten heeft schuld aan zijn broer Balthazar, priester, i.v.m. erfenis van moeder (174). Balthazar verkocht aan zijn broer Jaspas een rente in 1536 (175).

(166) S.S. 192, 315v°.

(167) S.S. 196, 29v°-30r°; ook in 1545 : S.S. 218, 206v°.

(168) S.S. 181, 18v°.

(169) S.S. 182, 352v°.

(170) S.S. 182, 430v°.

(171) S.S. 181, 416v°.

(172) S.S. 185, 366r°.

(173) S.S. 185, 478r°.

(174) S.S. 186, 394v°-395r°.

(175) S.S. 188, 428v°.

- 1535 Jaspas en Melchior Mouwe, wijlen Corneliszonen, hebben twist over levering van laken (176).
- 1536 akte over de kosten van levensonderhoud van Jaspas en Melchior, wettige kinderen van Mathys van Gulick (177).
- 1536 Frans, Jaspas en Melchior Goebbels zijn wettige kinderen van wijlen Peter Goebbels (178).
- 1545 bij Janne Coutreel en Margriete Bouwens te Kontich : Balthazar en Jaspas (179).
- ca. 1570 Heylwich de Meere en Mathys Huys beiden gestorven 1570, hebben twee zonen priesters : Melchior en Jaspas Huys (180).
- 1584 deling tussen Jaspas van Baarle en Balthazar van Baarle (181).
- 1584 David Haecx stelt te pand voor de mombers van Jaspas, Balthazar etc. zijn ongehuwde kinderen, o.a. een huis in de Hoogstraat (182).
- 1584 Gaspar & Balthazar Coomans : attest over een vracht as (183). 1584 : Jaspas en Balthazar Coomans komen andermaal voor in delingsakte (184).

(176) S.S. 187, 389v°.

(177) S.S. 187, 343v°.

(178) S.S. 189, 186v°.

(179) S.S. 215, 150r°.

(180) VLEMINCK, 104.

(181) S.S. 380, 73v°.

(182) S.S. 380, 129v°.

(183) S.S. 378, 118v°.

(184) S.S. 378, 8v°.

- 1584 mombers zijn aangesteld voor Melchior en Balthazar Spangenberger, wettige kinderen van wijlen Joris (185).
- 1584 Caspar de Haese gemachtigd door Melchior, kuiper, zijn broer etc. (186).
- 1584 Jacob Bosschaert en Peter de Schot zijn mombers van Melchior en Jaspar Bosschaert (187).
- 1584 in een akte over voorgedij worden Jaspar en Melchior Verhaegen samen met hun zus Elisabeth genoemd (188).
- 1584 Anna van Humelen wed. Jaspar Salibos debet aan Balthazar Salibos geld van lening op de Oever te Antwerpen (189).
- 1584 Melchior en Balthazar Honkeboer zijn mombers over Jaspar de Bouville (190).
- 1585 (n.s.) Jaspar Beeckman verkoopt aan zijn broer Melchior Beeckman rente op huis in Augustijnenstraat (191).
- 1593 deling van ouderlijk goed tussen Gaspar en Melchior van Hersbeke o.m. eigendom Boekenberg te Deurne (192).
- voor 1610 Jan Riegouts gestorven 1610 en Catharina van der Donck, gestorven 1649 te Lier, heb-

(185) S.S. 379, 182v°; Zie ook THIJSS, 395, noot 16.

(186) S.S. 379, 116r°.

(187) S.S. 380, 36r°.

(188) S.S. 380, 10r°.

(189) S.S. 379, 313v°. Uit deze akte blijkt niet duidelijk of het om broers gaat.

(190) S.S. 379, 153r°.

(191) S.S. 377, 119v°.

(192) ARREN I, p. 64.

- ben als kinderen : Jaspar (°1595) en Melchior (°1600) (193).
- 17de E In de brouwerij de Zon woonde Jan Verlin-
den, gestorven 1647; zijn vrouw was een
dochter van brouwer Palma ook te Lier. 8
kinderen waaronder Melchior (°1626) en Balt-
hazar (°1631) (194).
- 1607 het Mechelse gezin Antoon Vermeulen x Clara
van Basserode hadden als zonen Melchior en
Balthazar (195).
- Begin Het oude pakhuis aan de Venusstraat dat
17de E Berg van Barmhartigheid zal worden,
behoorde aan Balthazar en Melchior van
Cortbemde (196).
- 1620 in een rentebrief over goederen te Lint ver-
schijnen Gaspar, Balthazar en Hans vanden
Wijngaerden (197).
- ca. 1634 in de familie Moretus leefden de broers Bal-
thazar (1574-1641) en Melchior (1573-1634).
Idem Balthazar III (1646-1696) en Melchior
(1661-1693) Deze laatste was religieus in St.-
Michielsabdij (198).
- Einde De voorouders van pater De Deken begonnen
17de E een reeks driekoningenbenamingen : het
waren Adam De Deken (+ Boechout 1678) en
Catharina Jacobs die hun kinderen Balthazar

(193) *Vlaamse Stam* 11, 1975, 482-483.

(194) AERTS, IV, 1197-1198.

(195) *S.A.M. Not.* 1728, 391.

(196) THYS, 226.

(197) O.G.K. 32, 150r°.

(198) MORETUS-PLANTIN, stamboom nr. 1 en stamboom na p. 360.

(°Boechout 1663) en Melchior (°1669) noemden (199).

- 1660 hovenier Geeraart van Bisecum laat huis en hof buiten St.-Jorispoort over aan Jasper en Melchior Janssens, gebroeders (200).
- 1674-1685 het Waarlose echtpaar Gaspar de Voecht en Johanna Heyns hebben zonen Gasparus (°1674) en Melchior (°1685) (201).
- 1693 de volkstelling van Kontich, gehouden in 1693, vermeldt onder nummer 163 in het gezin Lioen de Muijs en Ida Goris de zonen Melchior en Jasper (202).

Ook andere sporen van beginnende driekoningenreeksen : Balthazar de Laet en Jenneken Ceulemans hebben een zoon Melchen (nr 146). De voornaam is hier ook leerrijk voor de afgeleide familienaam Melsen. En nog in dezelfde telling komen twee zonen Jasper en Balthazar voor in de familie Verbist-Van Camp.

We besluiten deze reeks begonnen driekoningennamen die een torso moesten blijven, te Aartselaar waar het gezin J.B.Ronge en Catharina van Schil een zoon Balthazar (°1723) en Gaspar (°1729) boven de doopvont hief (203).

Categorie 4. *Drielingen als aanleiding tot driekoningennaamgeving*

Het lag voor de hand dat drie bij dezelfde geboorte ter wereld gekomen zoontjes aanleiding gaven tot het toe-

(199) DE LAET, 111 & ROELANDTS & VAN PASSEN, Wilrijk, 804.

(200) *S. Not.* 457, 15r°.

(201) Parochieregisters.

(202) ARA Fisc.Off.

(203) Bewerkte parochieregisters.

kennen van de « driekoninklijke » namen. Deze categorie werd reeds enkele 10-tallen jaren geleden opgemerkt en bestudeerd in West-Vlaamse bijdragen. Het tijdschrift *Biekorf* schijnt door het publiceren van enkele gevallen van driekoningennaamgeving aan drielingen in Oost- en West-Vlaanderen, als spil voor de probleemstelling te hebben gefungeerd. We vermelden een aantal voorbeelden uit dit belangrijke volkskundige tijdschrift (204) :

- 1659 Melchior Claesman begraven in St.-Jacob te Brugge, was broer van Gaspard & Balthazar.
- ca. 1670 Roeselare : de drie gebroeders Marant : Gaspar, Melchior en Balthazar.
- 1784 te Desselgem werd op 27/3 de drieling De Coninck geboren : de kinderen kregen ter ere van hun familienaam als tweede namen de namen van de Driekoningen.
- 1792 de drieling van Accoleyen, gedoopt te Wichelen.
- 1792 Oudenaarde ; grafzerk herinnert aan het kort bestaan van Gaspar, Melchior en Balthazar van Maercke.
- 1847 Deerlijk heeft in het hongerjaar 1847 zijn drieling met driekoningsnaam gehad (205).

Ook in andere gewesten zien we deze categorie opduiken :

- 1719 12/7, Turnhout : de drieling Dierickx gedoopt.

(204) NEYLANTS, 55 et *passim* door hem aangehaalde artikeltjes uit *Biekorf*.

(205) Het artikel van NEYLANTS verwijst nog naar een andere drieling, die op driekoningendag 1851 de naam Gaspar, Melchior, en Balthasar kreeg, in een Oost-Vlaamse gemeente, die door de kroniek niet wordt genoemd.

1772 24/7, Vlimmeren : de drieling Driessen (206).

Ook de kranten vormen een rijke bron voor het vermelden van geboorten van drielingen, maar jammer genoeg geven ze niet steeds de gekozen namen, i.c. de driekoningennamen aan. Elk geval zou dan afzonderlijk langs archivalische weg dienen onderzocht te worden, wat in dit bestek nauwelijks mogelijk was.

1796 24/04, Tielen : geboorte drieling Embrechts (207).

1841 de drieling Mertens op 9/12, evenwel zonder vermelding van de naam (208).

1846 drieling Stroebbe (ex Hasselt) : Melchior, Balthazar en Gaspar (209).

1851 op driekoningendag is te Gentbrugge de drieling van een pachter gen. J.B. De Wilde geboren (210).

1853 Wetteren : driekoningsdrieling (211).

1855 11/07, Drieling Rom, gedoopt in St.-Andries : Franciscus, Balthazar, naamloos (overlijdt 13/7/1855) (212).

Ook tweelingen die al dan niet werden aangevuld komen voor, maar dat is een betwistbare categorie,

(206) DE KOK, *Drieling*, pp. 163-164 ; NOOYENS, *Doopnamen*, p. 35. Beiden driekoningendrielingen.

(207) G.v.A., 29/04/1796, 2.

(208) *Antwerpenaer*, 11/12/1841, 3 ; *Postryder* 11/12/1841, 2 ;

(209) *Postryder* 7/5/1846, 3.

(210) *Postryder* 11/1/1851, 3 ; *Handelsblad*, 9/1/1851, 2 ; *Prov. Antwerpsch Nieuwsblad*, 10/1/1851, 2.

(211) *Handelsblad* 30/11/1853, 2.

(212) *Handelsblad* 11/07/1855, 3 vermeldt de namen niet ; => cf B.S. Antwerpen.

omdat ze niet eenduidig te caseren zijn in deze categorie van drielingen (213).

Categorie 5. *Dubbele naam
bij een naamdrager*

Dubbelnamen duiken bij ons al in de late middeleeuwen op, vooral dan in adellijke kringen. Het Concilie van Trente herleidde het gebruik van meerdere voornamen tot ten hoogste twee (214).

- 1659 16/10, Jaspar Balthazar Sas, zoon van Jan Sas, not. te Zandhoven, × Maria Henrica van Tichelt, notarisdochter. Jaspar Balthazar werd secretaris te Poederlee en bleef ongehuwd (215).
- 1691 5/1, geboorte Gaspard Melchior Balthazar de Ligne, zoon van Hendrik Ernest, prins de Ligne × Joanna Monique de Aragon y Benavides. Overlijdt 1702 (216).
- 1715 6/4, Gaspar Melchior Balthazar Deyntiens (217).

Een Lierse notarisakte vermeldt de nicht en de kozijn van testateur Joannes Matheus, secretaris van Kontich.

(213) Tweeling Melchior en Gaspar Crauwels zijn de laatste twee kinderen van Joannes Baptista en Maria Catharina Geeraerts, gehuwd te Kontich op 4/3/1867. Ze werden geboren op 5/2/1879, dus niet op de feestdag van Driekoningen. Doop-peter van Melchior is ene Melchior Van Looy, dus bij hem mogelijk vernoeming. Een derde koning is er nooit bijgekomen (Par. Kontich).

11/9/1720 : °Balthasar Vinck ; 8/3/1723 : °Gaspar en Melchior (Par. Rumst).

(214) OCKELEY, 67.

(215) VAN DEN BOSSCHE, 2.

(216) P. ARREN, IV, 49, kasteel van Beloeil.

(217) Par. Aartselaar, bewerking dopen, p. 22. In dezelfde familie werden ook nog geboren : 20/7/1720 : Balthazar (peter = Balthazar Vinck) ; 11/9/1723 : Melchior ; 5/4/1730 : Gaspar Vincens.

Het waren Catharina en Hendrick Balthazar Melchior Gaspar Gommers (218).

1737 Sr. Melchior Balthazar van Bortel was notaris binnen de stad Lier. Hij was ook prins van rethorijke Den Groeienden Boom. Daarnaast was hij ook kanunnik van de collegiale St.-Jakobs te Antwerpen. (219)

1742 obiit R.D.Gaspar van Esse in saeculo Balthazar, geboren te Antwerpen op 4/10/1671. Deze was St.-Michielsheer (220).

Tussen 1760-1780 werd er in de O.-L.-V.-parochie in Boom ene Gaspar Melchior Balthazar gedoopt (221).

18de E : het 14^e kind van Pietro Proli × Alegonde Pauli was Balthazar Florentius Josephus (°1722, Antwerpen; † ca.1804). het 15^e kind werd Carolus Andreas Melchior (°1723, Antwerpen). Blijkbaar was er lang gewacht om met de driekoningen te beginnen : er is een zoon Joannes Jacobus al in 1706 († 1735). De rest van de kinderen waren meisjes (222).

23/7/1800 (4 therm. VIII) : bij notaris Wauters te Berchem verschijnt Guillelmus Stordeur, echtgenoot van Carolina Gaspaer Melchior Balthazar van den Bergh (223).

°1822 : Melchior Balthazar Putterie, milicien van Mechelen, woont te Aartselaar. (224) .

(218) *S. Not.* 1721, nr. 271, anno 1731.

(219) *S. Not.* 3445, 5; VAN IN, 165; *R. Not.* 7094, los stuk tssn 13-14; nota's fam. Van den Bossche (in het bezit van het gemeentearchief Kontich).

(220) *Graf en gedenkschr.* IV, 161 & PRIMS, *Album*, 76.

(221) JANSSENS, 204.

(222) HOUTMAN, 14.

(223) *R. Not.* 4424, 30 (?).

(224) R.A. Mod. 6e.

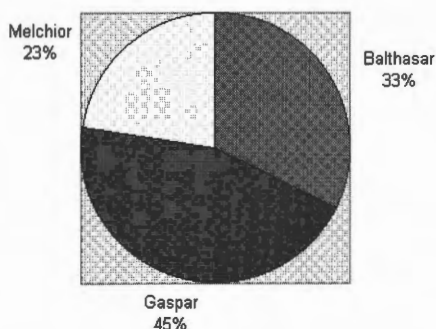
24/03/1831 : Melchior Gaspar Hellemans is ingezetene van Kontich (225).

1846 : Melchior Gaspar Balthazar Segers is landbouwer te Aartselaar (226) .

6-1-1866 : uit het brouwersgeslacht Maes wordt Ferdinand Joseph Gaspar Melchior Balthazar geboren te Rumst (227). Hij zal later burgemeester van Waarloos worden.

En nu onze statistieken over vier eeuwen Driekoningen in de antroponymie. Vanzelfsprekend zijn deze grafieken niet absoluut, en zijn ze het resultaat van toevallsvondsten. Vergelijking met de frequentie van andere namen is dus uitgesloten. Toch zijn ze leerrijk op zichzelf.

Een eerste geeft weer in welke mate de drie onderscheiden namen voorkomen in onderlinge vergelijking :

Zoals deze voorzichtige statistiek laat zien, zijn de namen enigszins ongelijk verdeeld. Er lijkt dus sprake te zijn van een bepaalde voorkeur : Gaspar, de zwarte,

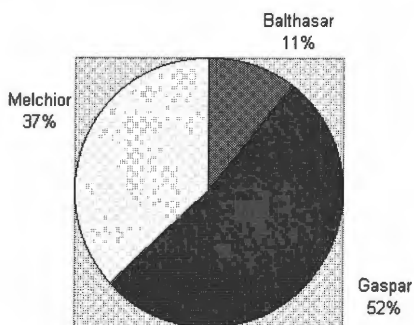
(225) Par. Kontich sub D53, 293, nr. 1483 en B.S.

(226) *R. Not.* 4661, 40.

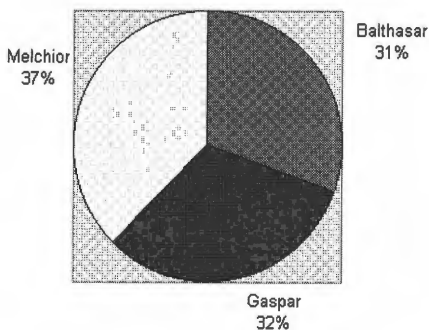
(227) B.S. Rumst.

scoort beter dan de anderen. Deze tendens wordt bevestigd door andere peilingen voorhanden in licentieverhandelingen.

Bij Sels, die een onderzoek deed naar de antroponymie van Kontich, Lint, Edegem en Boechout tot 1625, komt Gaspar 36 keer voor, Balthazar 26 keer en Melchior 18 keer (228).

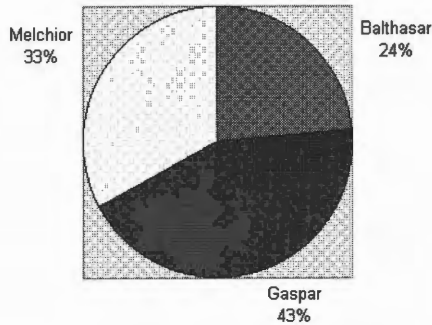
Micheline Janssens peilde naar de doopnaamgeving en heiligenverering in 10 parochies van het hertogdom Bra-

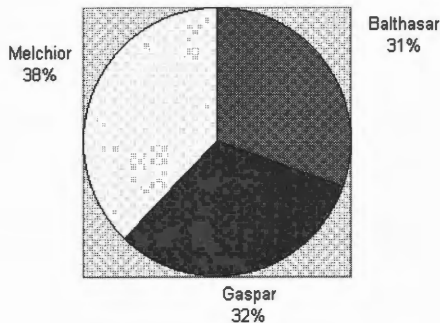
(228) SELS, III, 308, 312, 315.

bant tijdens de 17de en 18de eeuw. Eerst de cijfers voor de 17de eeuw : Balthazar 11 keer, Gaspar 53 keer en Melchior 38 keer. Voor de 18de eeuw wordt dit : Balthazar 26 keer, Gaspar 27 keer en Melchior 32 keer (229).

Tellen we de frequentie van de drie namen bij zowel Sels als Janssens samen, dan ziet de grafiek voor de 16de, 17de en 18de eeuw samen er als volgt uit :

De discrepantie tussen onze statistiek en die op basis van de licentiaatsverhandelingen, is o.m. toe te schrijven

(229) JANSSENS, 292, 294, 298.

aan de Reetse traditie om dopelingen met de dubbelnaam Balthazar te bedenken.

De laatste grafiek peilt naar een voorkeursvolgorde, zoals we die optekenden in de lijsten, die steunen op ons eigen materiaal. De grafiek ziet er als volgt uit :

De overweldigende meerderheid van de volgorde Gaspar-Melchior-Balthazar is opvallend. Een speling van de volkskunde en het volksgeloof? Treffend genoeg wordt deze vaststelling ook bevestigd in het bekende sprookje Repelsteeltje van de gebroeders Grimm. Daar wordt verteld hoe een koningin haar kind slechts mag behouden als ze de naam Repelsteeltje kan raden. Ze doet allerlei pogingen om die te achterhalen en de eerste drie namen die ze probeert, zijn die van de Driekoningen : « Heet jij soms Gaspar? Melchior? Balthazar? » (230). Precies dezelfde volgorde als die die statistisch het sterkst vertegenwoordigd is.

Al spreekt het vanzelf dat ons materiaal veeleer het resultaat is van toevallige vondsten, toch meenden we dat het de moeite loonde om de naamgeving naar de Driekoningen ook kwantitatief onder de loep te nemen, temeer omdat nog maar eens blijkt dat Gaspar de hoogste toppen scheert. Zoekt men naar de reden van die populariteit, dan kan men — althans voor Duitsland — eenvoudig vaststellen dat Gaspar — Kaspar — oorspronkelijk de populairste en frequentste driekoningennaam is geweest. Een reden ligt niet voor de hand. Was het zijn ambt van schatbewaarder? Het prestige van die func-

(230) Naar Rumpelstilzchen bij GRIMM, p. 339 : « Nun besann sich die Königin die ganze Nacht über, auf alle Namen, die sie jemals gehört hatte, und schickte einen Boten über Land, der sollte sich erkundigen weit und breit was es sonst noch für Namen gäbe. Als am andern Tag das Männchen kam, fing sie an mit Kasper, Melchior, Balzer, und sagte alle Namen, die sie wusste, nach der Reihe her... ».

tie ? Of lag de tweelettergrepige naam gemakkelijker op de tong dan de drielettergrepige andere ? De lustige rol die door de Moor Kaspar gespeeld werd in driekoningenopvoeringen, heeft in Duitsland het prestige van de zwarte koning eerder geschaad dan begunstigd. Denk ook aan de naam Kasperl in het poppentheater. Vergelijk in ons taalgebied met Jan Klaassen (231).

Tot hier ons overzicht van de Driekoningen in de onomastiek, dat uiteraard niet exhaustief kon zijn. Naamgeving is erg onderhevig aan allerlei invloeden en modes en de driekoningennamen leveren er weer een bewijs van. Ze zijn laat in zwang gekomen, beleefden hun hoogtepunt in de 16de-17de eeuw, en stierven geleidelijk uit in de 19de eeuw, om welhaast volledig te verdwijnen in de 20ste eeuw. De namen zijn zeker minder taai dan de vele volksgebruiken die met het driekoningenfeest verbonden zijn.

R. VAN PASSEN

BIBLIOGRAFIE

Boeken en artikelen

- AERTS, E., *Bier, brouwers en brouwerijen*, doct. gesch., Leuven, 1988, 5 delen.
- ARREN, P., *Van kasteel naar kasteel*, Kapellen, 1987-1991.
- ASAERT, G., *Huizen en gronden te Antwerpen omstreeks 1400*, Bijdr. Gesch., 50-51 (1967-1968).
- BUELENS, M., *Bijdrage tot de toponymie van Strombeek-Bever*, Lic. Leuven, 1978.
- CLEMEUR, I., *De persoonsnamen van het St.-Elizabethgasthuis te Antwerpen (1226-1400)*, Lic., Leuven, 1983.
- DEBRABANDERE, F., *Verklarend Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*, Brussel, 1993.
- DEBRABANDERE, F., *Van voornaam tot achternaam*, Brugge, 1971.
- DEFERME, N., *Bijdrage tot de toponymie van Humbeek*, Lic., Leuven, 1982.
- DE FLOU, K., *Woordenboek der Toponymie van Westelijk Vlaanderen, Vlaamsch Artesië, het Land van den Hoek, de graafschappen Guines en Boulogne en een gedeelte van het graafschap Ponthieu*, Brugge, 1923.
- DE KOK, H., *Een koninklijke drieling*, Taxandria, nieuwe reeks LIV (1982).
- DE LAET, R., *De familie De Deken*, Mortsel, 1986.
- DEMOL, K., *Bijdrage tot de antroponymie van de Duitsers te Antwerpen in de 16de eeuw*, Lic., Leuven, 1978.
- DE VOS, D., *Hans Memling*, Antwerpen, 1994.
- DIERICKX, H., *Geschiedenis van Hoboken*, Antwerpen, 1954.
- FELDENKIRCHEN, T., *Köln, eine Bildgeschichte aus 2000 Jahren*, Keulen, 1965.
- GALLANT, P., *Toponimie van Wervik*, Wervik, 1963.
- GOETSCHALCKX, P.J., *Geschiedenis van Schooten, Merxem, St.-Job-in-'t-Goor*, Ekeren, 1920, heruitgave 1978.
- GOOSEN, L., *Thema's uit het Nieuwe Testament en de apocriefe literatuur in religie en kunsten*, Nijmegen, 1992.

- GOOVAERTS, B., *Verkenningstocht in St.-Jakobskerk te Antwerpen*, Antwerpen, 1977.
- GRAAF, J.J., *Nederlandse doopnamen naar oorsprong en gebruik*, Bussum, 1915.
- GUICCIARDINI, L., *De Idyllische Nederlanden, Antwerpen en de Nederlanden in de 16^e eeuw*, vert. M. Jacquain, Antwerpen/Amsterdam, 1987.
- HELSEN, J., *Huisnamen te Lier*, Leuven/Brussel, 1934.
- HERBILLON, J. & GERMAIN, J., *Dictionnaire des noms de famille en Belgique Romane*, Brussel, 1996.
- HEYMANS, H., *Onuitwisbaar, 150 jaar Klein Kloosterke Maaseik*, Maaseik, 1990.
- HOLVOET, L., *Geschiedkundige toponymie van Lier*, Lic., Leuven, 1942.
- HOUTMAN-DE SMEDT, H., *Charles Proli, Antwerps zakenman en bankier 1723-1786*, Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, jg. 45 (1983), Brussel, nr.108.
- JANSSENS, M., *Doopnaamgeving en Heiligenverering*, Lic., Leuven, 1979.
- JOYE, D., *Bijdrage tot de toponymie van Poperinge*, Lic., Leuven, 1977.
- KELLER, R., *Bijdrage tot de toponymie van Zemst*, Lic., Leuven, 1978.
- KERCKHAERT, N., *Oude Oostvlaamse huisnamen*, Gent, 1977.
- KOCKEN, M., *Gids voor Oud Mechelen*, Antwerpen/Haarlem, 1981.
- LAENEN, J., *Histoire de l'église métropolitaine de St.-Rombaut*, I, Mechelen, 1919.
- LENS, A. & MORTELMANS, J., *Gids voor Oud Lier*, Antwerpen/Amsterdam, 1980.
- LIEKENS, L., *Geschiedenis van de gemeenten Heist-op-den-Berg, Boischot, Hallaar en Gestel*, heruitgave, Gent, 1992.
- LINNARTZ, K., *Unsere Familiennamen*, Bonn/Hannover/Hamburg, 1958.
- MARYNISSEN, A., *Bijdrage tot de toponymie van Turnhout*, Lic., Leuven, 1985.
- MORETUS-PLANTIN DE BOUCHOUT, R., *Demeures familiales*, Antwerpen, 1950.

- NEYLANTS, E., *Driekoningen in de naamgeving*, Biekorf LXI (1960).
- N.N., *Catalogue Général de tous les Noms des Saints, Extraits du Martyrologe Romain*, Lille, 1835.
- N.N., *Rituale Romanum*, Mechelen, 1873.
- N.N., *Graf- en gedenkschriften*, Antwerpen, IV (1859).
- N.N., *Grand Larousse Encyclopédique.*, Parijs, 1962.
- N.N., *Deutsche Märchen, Gesammelt durch die Brüder Grimm*, Ebenhausen bei München, 1911.
- NOOYENS, F., *Geschiedenis van Deurne I*, Deurne, 1981.
- NOOYENS, F., *Doopnamen te Vlimmeren 1668-1796*, Taxandria, nieuwe reeks, XIX (1953).
- OCKELEY, J., *Voornaamgeving in Vlaams-Brabant*, in : VAN HEMELRYCK, F., *Volkscultuur in Brabant*, Centrum Brabantse Geschiedenis, K.U.Brussel, 1994.
- PEENE, L., *Land- en cijnsboek St.-Janshospitaal Brussel*, Lic., Brussel, 1949.
- PEETERS, M., *Bijdrage tot de toponymie van Testelt.*, Lic., Leuven, 1984.
- PRIMS, F., *Antwerpiensia*, Antwerpen, 1950.
- PRIMS, F., *Album Pastorum Campiniae*, Antwerpen, 1952.
- ROELANDTS, K., *Genetisch-typologisch overzicht ...*, in Album Moors, Liège, 1989.
- ROELANDTS, K. & VAN PASSEN, R., *Toponymie van Wilrijk.*, Wilrijk, 1967.
- SCHMITZ, Y., *Les della Faille*, Brussel, 1970.
- SELS, R., *Bijdrage tot de antroponymie van Kontich (Lint)-Edegem-Boechout voor ca. 1625*, Lic., Leuven, 1947.
- SOLIN, H., *Namenpaare*, Helsinki, 1990.
- THIJS, A.K.L., *De oprichters van het Antwerpse Kamelotverversambacht*, Vlaamse Stam V (1969).
- THYS, A., *Historiek der straten en openbare plaatsen van Antwerpen*, Antwerpen 1893.
- VAN BRABANT, B., *O.-L.-V.-kathedraal van Antwerpen.*, Antwerpen, 1972.
- VAN CAUWENBERGHE, L., *Inleiding tot de toponymie van Ronse.*, Lic., Leuven, 1974.

- VAN DEN BOSSCHE, E., *De familie Sas uit Zandhoven.*, Vlaamse Stam X (1974).
- VANDENBROUCKE, J., *Het poppenspel in de Nederlanden*, Antwerpen, 1946.
- VAN DER SCHAAR, J., *Woordenboek van Voornamen*, Utrecht, 1964.
- VAN DE VELDE, V., *Feesten van het kerkelijk jaar en hunne volksgebruiken*. Steenbrugge, 1938.
- VANDE WEGHE, R., *Geschiedenis van de Antwerpse straatnamen.*, Antwerpen, 1977.
- VAN DE WEGHE, R., *Een halve eeuw Antwerpse huisnamen*, Naamkunde, Leuven, 1977.
- VANDROMME, J., *Bijdrage tot de toponymie van Izegem.*, Lic. Leuven, 1971.
- VAN EYNDE, F., *Bijdrage tot de toponymie van Duffel.*, Lic. Leuven, 1951.
- VAN HERWAARDEN, J., *Opgelegde bedevaarten.*, Assen/Amsterdam, 1978.
- VAN HOEVE, A.M., *Bijdrage tot de toponymie van Sint-Gillis-Waas.*, Lic., Leuven, 1974.
- VAN HOONACKER, E., *Duizend Kortrijkse straten*, Kortrijk, 1986.
- VAN IN, J., *De H. Gummarus*, Tijdschrift voor Geschiedenis en Folklore, I (1938).
- VAN LOFFELD, M., *Bijdrage tot de toponymie van Etterbeek.*, Lic., Leuven, 1978.
- VAN MALCOT, H., *Plaatsnamen in Tielt.*, Lic., Leuven, 1977.
- VAN NIEUWENHUYSEN, P., *Bijdrage tot de toponymie van Sint-Jans-Molenbeek.*, Lic., Leuven, 1974.
- VAN PASSEN, R., *Toponymie van Kontich en Lint.*, Gent, 1962.
- VAN PASSEN, R., *Geschiedenis van Wilrijk.*, Wilrijk, 1982.
- VERBIEST, F., *Persoonsnamen uit het Turnhoutse in 1340*, overdruk uit Tijdschrift voor Geschiedenis en Folklore, XXII (1959).
- VERSTEYLEN, K. & VONCK, L., *De straten van Berchem...*, s.l., 1928.

Archieven, tijdschriften en kranten

1. *Kranten*

De Antwerpenaer

Antwerpsche Gazette = Antw.Gazette

Gazette van Antwerpen = G.v.A.

Het Handelsblad

Koophandel = Kooph.

Het Laatste Nieuws = L.N.

Postryder

Le Précurseur

Provinciael Antwerpsch Nieuwsblad

2. *Archieven*

2.1. *Rijksarchief Antwerpen*

Archieven Kerk van Mortsel = A.K.M.

Notariaat = R.Not.

Schepenbrieven Duffel = R.A.A.Schep.Duffel.

Modern Archief Aartselaar = R.A.Mod.

2.2. *Rijksarchief Beveren-Waas*

Parochieregisters Aartselaar

Parochieregisters Reet

Parochieregisters Rumst

Alle afgekort tot Par.

(in kopie te raadplegen in het Gemeentearchief Kontich)

2.3. *Algemeen Rijksarchief Brussel*

Fonds Vanden Branden de Reeth = A.R.A.v.d.Br.

Officie Fiscaal = A.R.A.Off.Fisc.

2.4. *Stadsarchief Antwerpen*

Stadsarchief Schepenregisters = S.S.

Burgerlijke Stand Antwerpen = B.S.

Wijkboeken Ketgen, Stadsarchief Antwerpen, Privilegekamer 2256-2278, dragen ook een eigen nummer van 1-23 en worden aangeduid met de letters A-Z. De wijkboeken Ketgen geven de eigendomsveranderingen van voor 1614 aan = Ket.

De officiële wijkboeken, eerste reeks, beginnen in 1614 en eindigen in 1669. In de Privilegekamer (Pk.) dragen ze de nummers 2279-2303. = Off.

De archieven m.b.t. de Vierschaar = V.

2.5. *Stadsarchief Mechelen*

Notariaat = S.A.M.Not.

2.6. *Gemeentearchief Kontich*

Oud gemeentearchief Kontich = O.G.K.

Oud gemeentearchief Waarloos = O.G.W.

Parochieregister Kontich = Par.Kontich.

2.7. *Varia*

Bescheiden op het kasteel Groeningen te Kontich = Gr.

ROGGEMAN : bewerkingen, archieffondsen.

Beterams Schepenbrieven Mechelen, akte 234.

Heemkundige Kring Jan Vleminck, 1990, nr.4 = Vleminck.